

हिंदी-गुजराती-शिक्षा

[भाग १]

संगच्छन्त्यम् संबद्ध्यम् लघो ज्ञासि ज्ञातानम्
(अति)

श्रीगणेशाय नमः
श्रीगणेशाय नमः

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૦૩૪૮ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ દિદી-ગુજરાતી શિક્ષા

વિષય નં ૩૫૨

हिंदी-गुजराती-शिक्षा ·

[भाग १]

कर्ता:—श्रीराम रामप्रसाद शर्मा

[बड़ोदा के मेलट्रेनिंग कॉलेज, फीमेल ट्रेनिंग कॉलेज,
बर्नाकुलर कॉलेज के भूतपूर्व हिंदीशिक्षक

तथा

‘सयाजीचरितामृत’ ‘पतितपावन’ ‘बालोद्यान-
पद्धति का गृहशिक्षण’ आदि पुस्तकों के लेखक]

प्रकाशक:—‘भगवदत्तबंधु मंडली’ बदायूँ.

पहली बार { संवत् १९७८ फाल्गुन } कीमत ०-१-०
{ सन् १९२२, फेब्रुवरी }

पुस्तकें मिलने का पता:—

प्रबंधक 'भगवद्वत्तबधु मडली' बदायूँ, सिटी

BUDAUN CITY

R K Ry

गुजरात वि. १८
२४६१५६
१९३४
गुजराती वि. १९३४
१९३४

[ALL RIGHTS RESERVED]

Printed by Mukundbhai Triskamlal Patel at
Vyaparakh Press, Tukshal—AHMEDABAD

22—2—22

विषयक्रम

स्वर, वधारे मळता, ने ओछा मळता स्वर	पृष्ठ १—३
स्वरना उच्चारण, 'ऋ, अनुस्वार, अर्ध अनुस्वार	२—४
व्यञ्जन, सात व्यञ्जनानी आकृति, ल	५—६
हिंदी, अंग्रेजी, फारसीना उच्चारणा नियम अ अने झ	७—८
हिंदीमा आठ अक्षरोना आकार स्वाभ्याय? (अभ्यासप्रश्न)	९—१०
मात्रा स्वरूप जोडणी, जाडाक्षर १, स्वा २ ह्रस्व दोर्घ	११—१४
पाठ १ (वस्तुनाम), पाठ २ (व्रण पुरुष)	१५—१६
पाठ ३ (धातुपाठ), पाठ ४—५ (वर्त	
विधान (नियम)	१६—१८
स्वा ३ पाठ, ६ ७ (अव्ययपाठ), विधान	१८—२१
स्वा ० ८ पाठ ८ (स्या) पाठ ९, १०, ११ (वस्तुनाम)	२०—२८
स्वा ० १ पाठ १२, १३, १४ (विभक्ति प्रत्यय) विधान	२४—३५
पाठ १५ (सवनाम), स्वाभ्याय ६ पाठ १० १३ भविष्यकाल	३१—३८
स्वा ० ९ पाठ १८ १९ (धातुपाठ), पाठ २०, २१ (वस्तुनाम)	३९—४४
स्वा ० ८ (भाषांतर) पाठ २२, २३ (भूतकाल)	४५—५१
पाठ २४ (सख्या) पाठ २५ (कृत) स्वा ० ९ (भाषांतर)	५१—५४
पाठ २६ (विशेषण, विधान), पाठ २७ (विशेषण, अव्यय),	५५—५७
पाठ २८ (कृत), अशुद्ध प्रयोग पाठ २९ (विधि, अनुस्तुमद्भूत)	५७—५९
स्वा ० १०, ११ १२ (भाषांतर) पाठ ३० (चरित्रधर्मान)	६०—६६
पाठ ३१ (संयुक्तक्रिया कृत, वाक्यशैली), पाठ ३२ (सख्या),	६७—६८
पाठ ३३ (कृत वाक्यशैली), स्वा ० ३ १४, १५ (भाषांतर)	६९—७४
स्वा ० १६ (पुनरावृत्ति—प्रश्न) सरल पद्य	७५—७६
भारततनु, भारतलक्ष्मी भारत अरती (कविना) शुद्धिपत्र	७७—८०

સમ્મતિયાં

હિંદી ભાષા તેના ગુરુ સ્વરૂપમાં વગર ગુરુએ શીખવાને આરભમાં આ સાફ પુસ્તક છે એમાં હિંદી ભાષાના કેટલાક અક્ષરોના ઉચ્ચાર જે ગુજરાતી કરતા ભિન્ન છે, તે પણ મમજાયા છે, અને પછી માર્ગોપદેશી કાની પેટે—પણ આરભમાં વ્યાકરણની કડાકૂટમાં નાખ્યા વિના—ક્રમશઃ સહેલા અને હંદા વાક્યોથી આરભ કરી છેવટે નિમિષ કે વાર્તાની પ્રવચન વાક્યગૃહી નવી શીખનારને આણી મળ્યા છે વ્યવહારમાં વપરાતા શબ્દોનો પ્રાચીન એમાં ઉપયોગ કર્યો છે એ પણ માર કુલ છે ગુજરાતી-ભાષાશૈલીની વિનિભાસાનવી ત્યાં જૂની પડ છે, ત્યાં જામ અમનન અને ઉદાહરણ આપ્યા ૪ એક-૨ આ વતનનું આ ઉત્તમ પુસ્તક મના જેવામાં આ પ્રથમ ૪ આવે છે અને તરી તેના ઉપાગોનમનો ૧૦૦૦ થયેલા આ ૪ આગળ પુસ્તકને ત (પ્રાન્તિ), ભાષાઓમાં રોય તો શીખનાર ખન પીમાં ૪ ગાગાઓમાં તા ૪ ગાગાઓને ૪ ૪ મે હિંદોનો માગ પરિચય મળી શકે

વડોદરા
તા ૨-૨-૨૦

}

છાટાસાલ નરભેન મ ભટ્ટ
(વિજ્ઞાની ના માણ તરી)

તમારો પ્રયાગ તા થ વિનામાં છે ગુરુ મ'પુરોમાંની માનુષ્યના શબ્દભાષાને ગાળ મળતી આવે ૭ બન્ન ભાષાનું મામ્ય રીત દર્શાવી શકાય એવી રીતે તમાર પુસ્તક તેવાર થયું છે, તમાર છે પાઠમાળાને ધોરણ વાચનો શબ્દભાષા વધી તને વિનિભાસાનવી વાચકચતા વિષ મારી અમજ તમાન પુસ્તકથી મળી નેક તેમ છે જેમ ગુજરાતનો વતની એ તો મદદથી હિંદી શાખી શંકે તેમ ઉત્તર-વિન્તાનનો વતની ગુજરાતી પણ શીખી શકે એમ હ માનુ છુ તમારી આપરીનો ઉપયોગ ગાંધીય અને અન્ય શાળાઓમાં થશે તો હિન્દીનો પ્રચાર મહેવાઈથી થઈ શકશે

વડોદરા
વચતપચમી ૪૦ ૧૯૭૮

}

નન્દનાથ દીક્ષિત
(એન્થ્રોપોલોજી ડીપ્ટ ખન્ડેક્ટર—વડોદરા)

પણિડત શ્રીરામ શર્માએ હિંદી-ગુજરાતી-શિક્ષા એ નામનું નાનકડું ઉમદા પુસ્તક લખ્યું છે જે મમયે રાષ્ટ્રીય શાળાઓમાં હિંદીની શિક્ષા ફરજિયાત કરવામાં આવી તેને મમયે આ પુસ્તક વાંચી ઉપયોગી નીવડશે. પુસ્તકની રચના વાંચી સરલ અને નાનાં બાળકો પણ સમજી શકે એવી છે. બાળકો અને વ્યાકરણનું નાનું મહેલાઈથી થઈ શકે એવી ગોઠવણ કરેલી છે. રાષ્ટ્રીય શાળાઓની આગલિલ શ્રેણીઓમાં વાપરવા માટે આ પુસ્તક વાંચી યોગ્ય છે.

માહિતી નંદર, ૫ ૧૯૭૮ } બેઠાલાલ ચીમનલાલ સ્વામીનારાયણ
અમદાવાદ } (ગણિતમંદિરના આચાર્ય-ગુજરાત વિદ્યાપીઠ)

આ શિક્ષા પુસ્તકની રચનામાં હિંદી અને ગુજરાતમાં હિંદી બોલનારાનું જામ વસાવ મોડાયા ઉત્સાહપ્રવર ટકુ છે. અને તથી તેને બનેલા ભાગ અને બનેલા અવગત થયો છે. આના જાળે મતલબી શિક્ષા ઉપયોગી થાય તેમાં તરફ નુકસાન આપડી પદ્ધતિ રચનાની છે. એમાં હિંદી નિર્ધારિત હોયજ પ્રાંત વિદ્યાર્થીઓ રચેક એનો તાલ લઈ નકે છે. આ પુસ્તક તરફ જ આ આપડી આવી નકે છે. યોગ્ય માણુમ યોગ્ય વાત આ આપડી જાણવી છે. એમ હુ માનુ છું.

દત્તાત્રેય વાઙકુળ કાલેલકર

(માગમતી રચનાત્રમ-રાષ્ટ્રીય વિદ્યામંદિરના આચાર્ય)

‘હિંદી ગુજરાતી શિક્ષા’ કે કુછ અર્શો કો પઢકર મૈં ઈસ પ-રિણામ પર પહુંચા હૂં કિ પુસ્તક બી યોગ્યતાપૂર્વક લિખી ગઈ હૈં ઓર અત્યન્ત લાભદાયક સિદ્ધ હોગી । નિસ્સન્દેહ ઈસી પુસ્તક કી બડી આવશ્યકતા થી હિન્દી જાનનેવાલે ઈસસે ગુજરાતી ખી સીખ સકતે હ । ગુજરાત મહાવિદ્યાલય કે પ્રથમ વર્ષ કે વિદ્યાર્થીઓ કો ઈસ સે બડી સહાયતા મિલેગી ।

૧૬-૨-૨૨

અમદાવાદ

} બનારસીદાસ ચતુર્વેદી
(હિંદી અધ્યાપક ગુજરાત મહાવિદ્યાલય)

सुनिये !

हिंदी-बहुत फैली+ हुई होनेसे स्वभावसे-ही सहली है, उस पर भी नपुसक लिंग न होने के कारण एकतिहाई मिहनत कम हो जाती है, फिर इस भाग में हिंदी-गुजराती (सगी बहिनी) के नाते का मेल भी कुछ दिखलाया है, भाषा होती तो व्याकरण में पिरौई हुई ही है नौभो इस भाग में व्याकरण के ख्याल से पाठ नहीं लगाये बहुत लोग व्याकरण बिना जाने भी भाषा जानते होते हैं इस पुस्तक को ज्यादातर कुछ व्याकरण जानने वाले ही काम में लायेंगे, वे इसमें व्याकरण साफ ढूँढ लेंगे, जो व्याकरण से अभी दूर रहना चाहते हैं वे तरजुमे से सहज में भाषा मोख सकेंगे तौ भी व्याकरण के ढग के पाठों को दूसरे भाग में जगह दी है भाषा सीखनेका बढ़िया ढग तौ वही है जिस से आदमी मातृभाषा सीखता है, उन सुयाग के हाथ न आने पर ऐसी किनारे अच्छा काम देती है यह भी कह दू कि हिंदी के वाचन (रीडिंग) के लिये अंग्रेजी की जिननी कोशिश में जरूरी नहीं समझता, गुजराती या मराठी चौथी पुस्तक पढ़ने वाला अंग्रेजी जितनी छ, मात वर्षों में बॉच पाता है

+ हिंदुस्तानकी ३२ करोड आबादी में हिंदी बोलने वाले साठे तेरह करोड ह, इन में हिंदी समझ सकने वाले-पर बोल न सकनेवाले-मिला देने पर आधोआध-१६ करोड,-हिंदीवाले होते हैं बगला के पौनेपाँच करोड, मराठी के दो करोड गुजराती के लगभग सवाकरोड होते ह और अंग्रेजी के कितने ? तीन लाख

उतनी वह हिंदी तो छ, सात हफ्तों में ही ऐसी हालतों में इस भागमें हिंदी-गुजराती के आपस के संबंध को ही असल मतलब माना है हाँ, पढ़ने पढ़ाने वाले शुद्धि का ख्याल रखते हुए थोड़े अमुक समय बेखटके बोलचाल का नियम जरूर रखे

पुस्तक पर पहले ही-शुद्धिपत्रक सहित शुरूसे आखिर तक-नजर डाल जाने से सुभीता रहेगा शिक्षक महाशयों की थोड़ी भी मदद विद्यार्थियों को काफी होगी विद्यार्थी किस तरह की भूलें किया करते हैं, इस बात पर जरा ध्यान देते रहना चाहिये इस ओर मेरा यह पहला ही कदम है यह हो सकता है कि कहीं पर कोई कमी रह गई हो, ऐसी हानि में जो विद्वज्जन सुधार की तरफ मेरा ध्यान खींचेंगे, मैं उनके अनुग्रह का पात्र होऊंगा

निवेदक
श्रीराम शर्मा

• 'को' का 'कु', 'सि का से, म' का म, 'हैं का 'है' व होने पावे संबंध की वस्तु पुल्लिंग-एक-हो तो, 'का' (उसका), अनेक हा तो, 'के, स्त्रीलिंग एक-अनेक हो तो, की, होता है, यह स्पष्ट समझ लेव इसी तरह, एक हो तो, 'लडका', अनेक हों तो, लडकें, संबोधन एक हो तो लडके !, अनेक हा तो लडको !, आगे प्रत्यय आने पर एक हो तो, लडकेने, अनेक हों तो, लडकोंने, इत्यादि खास ध्यान में रखना चाहिये ये नियम प्रायः गुजराती के से ही हैं

अथ

हिंदी-गुजराती-शिक्षा.

भाग १.

स्वर.

अ	आ	इ	ई	उ	ऊ
अ	आ	ई	ई	उ	ऊ
अ	ल	ए	ऐ	ओ	औ
अ	०	अ	अ	अ	अ

अं

अः

अ

अः

क्रमहीन स्वर.

अ	ऐ	अ	ओ	औ	इ	ए
आ	ऊ	लृ	उ	अं	ई	अः

વધારે મળતા આવતા સ્વરૂપના સ્વર.

इ = ई, ई = ई, उ = ऊ, ॐ = ॐ,

ઓછા મળતા આવતા સ્વરૂપના સ્વર.

अ	आ	ए	ऐ
अ	आ	ऐ	औ
ओ	औ	अं	अः
आ	औ	अं	अः

સ્વરના ઉચ્ચારણ

સામાન્ય રીતે હિંદી, ગુજરાતી અક્ષરો સરખી રીતે જ ઉચ્ચારાય છે. બંગાલીના જેવો મોટો ફેરફાર નથી

आ

અંગ્રેજીના કેટલાક શબ્દોના ઉચ્ચાર માટે 'આ' ઉપર અર્ધ ચંદ્રની નિશાની મૂકી આ અને 'ઓ' ના અધ્યવચ્ચનો ઉચ્ચાર ઠરાવેલો છે

જેમ — ઑગસ્ટ, ઑનરેબલ, ઑફિસ, કૉલેજ, હૉસ્પિટલ, શૉપ, ઑર્કન, ડૉક્ટર, મૉડર્ન, મૉનીટર વગેરે કેટલાક અરબી, ફારસીના શબ્દોના ઉચ્ચાર માટે ‘અ, આ, એ’ ની નીચે બિંદુ લગાડે છે અને તેને કઠની નીચેથી ઉચ્ચારે છે જેમ — અરબ, અમ, આ-શક પેશ, પેન વગેરે

ઋ

‘ઋ’ નો ધ્વનિ ઉચ્ચાર હાલ તો સંસ્કૃતજ્ઞોમાં પણ થતો જોવામાં આવતો નથી. ઉત્તર હિંદુસ્તાનમાં

ર + િ = રિ

પ્રમાણ ‘રિ’ નો જે ઉચ્ચાર થાય તેવો જ ધ્વનિ ‘ઋ’ નો કરવામાં આવે છે તથા ‘ઋષિ’ ને ‘રિષિ’ બોલે છે તેમજ ગુજરાત તથા દક્ષિણ પ્રદેશોમાં

ર + = રુ

પ્રમાણ ‘રુ’ નો જે ઉચ્ચાર થાય તેજ ‘ઋ’ નો કરે છે તથા ‘ઋષિ’ ને ‘રુષિ’, ‘ઋગ્વેદ’ ને ‘રુગ્વેદ’ બોલે છે

“સ્વયં રાજન્તિ ઇતિ સ્વરાઃ” મહાભાષ્યકારના આ નિયમ પ્રમાણે હાલ ‘ઋ’ નો સ્વયં પ્રકાશિત ઉચ્ચાર ન થતાં ‘ર’ વ્યંજનની મદદથી થાય છે *

* આવા છે કે સાક્ષરબર્ગે આ સમસ્યે નિર્ણય ઉપર આવવા મનન કરશે

‘ઋ’ નો લઘુ પ્રયોગ હિંદીમાં છેલ્લે નથી.

‘ૠ’ હિંદીમાં પણ આવતો નથી

“ ” (અનુસ્વાર)

હિન્દીમાં અનુસ્વારનો ઉચ્ચાર ‘ન’ ના જેવો થાય છે જેમ —

હન્સ, અન્ડા

આમ લલ્લવાથી જેવો ઉચ્ચાર થતો જોઈએ તેવોજ

હંસ, અંડા

આમ લલ્લવાથી કરવામાં આવે છે

‘ँ’ (અર્ધ અનુસ્વાર)

કેટલાક શબ્દોમાં અનુસ્વારનો પૂરો ઉચ્ચાર ન થતા અર્ધા થાય છે તેવા ઉચ્ચાર માટે અનુસ્વાર નાથે અર્ધચંદ્ર જેવું ચિહ્ન નિશ્ચિત કર્યું છે § જેમ —

ભાંસ, ઈંટ ઝંટ ઝંચા, સાંડ, ઓંચ, ઓંચ સાંચ સાંપ,
સાંઢ વગેરે

§ કલ્પિત આ ચિહ્નનું પાલન નથી પણ ચલુ.

१ व्यञ्जन

क	ख	ग	घ	ङ
ऊ	भ	ग	ध	ङ
च	छ	ज	झ	ञ
ट	ठ	ञ	ञ	ञ
ट	ठ	ड	ढ	ण
त	थ	ड	ध	ण
त	थ	ढ	ध	न
प	फ	ब	भ	न
प	फ	भ	भ	म

य	र	ल	व
य	र	ल	व
श	ष	स	
श	ष	स	ह

ब	ख	ज	क	झ	च	फ
ग	ङ	घ	छ	ज	ट	ध
ड	ढ	ण	त	भ	थ	न
		म	द	प		
र	व	श	ह	स	य	ष
						ल

ફક્ત નીચેના સાત વ્યક્તિઓની આકૃતિમાં અંતર છે

ॐ अ इ ए ओ क्ख व्

क, ख, च, ज, झ, फ, ब.

$$\bar{c} = 0.1$$

‘ळ’ अक्षरानो प्रयोग हिंदीमा छेक थतो नथी, गुजरातीमा

‡ वधारे ध्यानयी जोतां एकदर गुजराती अक्षरेमां नागरी लिपिनु
ज वळण देखाई आवे छे

વ્યંજનના ઉચ્ચારણ.

'ઠ નોં સ્વપ પડે છે ત્યા ત્યા હિંદીમાં કોઈ ઠેકાણે 'ડ' અને કોઈ ઠેકાણે 'લ' આવે છે, જેમ —

गोળ = ગુલ, કાળ = કાલ, માળા = માલા, વગેરે

ફારસી, અરબી અંગ્રેજી અને હિંદીના ત્રણ ઉચ્ચારો.

હિંદીમાં આવતા ફારસી અરબી અંગ્રેજી અને પાંચે હિંદી-નાજ કેટલાક શબ્દોના ત્રણ ઉચ્ચાર માટે નીચેના સાત વ્યંજનોની નીચે બિંદુ લગાડે છે જેના ઉચ્ચારના દાખલા વાતચીત થતા જડો આવે છે

ક સ્વ ગ જ ડ ઢ ફ

અરબી અને ફારસીમાં	ક સ્વ ગ જ ફ
અંગ્રેજીમાં	જ ફ
હિંદીમાં	ડ ઢ

ફારસી અને અરબી.

ક —મજાક, કબ્ર, માકૂલ વક્ત, કરીબ, કરબાન વગેરે
 સ્વ —સાક, સ્થાલ, સ્વબર, સ્વન્દક, સ્વિલાફ, મસ્જીદ વગેરે
 ગ —ગલત, દારોગા, ગતીમ, શિરાગ દગા, મુગલ, વગેરે
 જ —જબાન, જમાના, જરૂરત ગુજરના અર્જી મર્જી, દરજી,

રોજ, વગેરે

જો—તરફ, ફક્ત, લુત્ફ, તુહફા, સાફ માફ, નફા, વગેરે

અંગ્રજી.

જો—મોજ, રૂપીજ ઇજ હિજ, સાઈજ વગેરે.

ફ—ફિટ, ફેટ, લેફ્ટ લાઈફ સૉફ્ટ વગેરે

હિન્દી.

ઢ—લઢકી, લડી, છડી, ડડા, ટડા, દમડી ઘોડો, ઘડા ધડ
ગાડી, સાડી સડા, પડા ઘડી હાડ વગેરે

ઢ—વાઢ, ગઢ મઢી, ગઢેના, પઢના ચઢાઈ ગઢાઈ વગેરે

હિન્દીના ઉપલા 'ઢ, ટ ના ઉદાહરણવાળા શબ્દો સાથે બિન્દુ
ચમરના શબ્દોને સરખાવતા ઉચ્ચારનો ફેર સ્હેજે જણાઈ આવે છે,

	હ		ઢ	
જોમ—	વોડા	અને	ઁડા	ચઢાઈ અને ઢોલ
	ઘડા	"	ઘઢૂ	મઢી ઢંગ
	પડા		પઢા	ગઢના ઢાલ
	લડા		લઢૂ	વાઢ ઢઢેરો
	ઘડી	"	ઁઢૂ વગેરે	ગઢ ઢેર વગેરે

ક + ષ = ક્ષ

‘ક્ષ’ અને જ્ઞ

જ + ઞ = જ્ઞ

૨ ઉપલા શબ્દો પૈકી ઘળાસરા ગુજરાતીમાં પણ તેજ અર્થ સાથે
ચમરાવ છે

‘ક’ અને ‘ષ’ ને જોડવાથી ‘ક્ષ’ થાય છે, માટે —

‘ક્ષ’ આમ લખવાથી જે ઉચ્ચાર થાય છે તેજ ઉચ્ચાર

‘ક્ષ’ આમ લખવામા સમજી લેવો જોઈએ તેમજ —

‘જ’ અને ‘ઞ’ ને જોડવાથી ‘ઞ્ઞ’ થાય છે માટે —

‘ઞ્ઞ’ આમ લખવાથી જે ઉચ્ચાર થાય છે તેજ ઉચ્ચાર

‘ઞ્ઞ’ આમ લખવામા સમજી લેવો જોઈએ

હાલ ઉત્તરીય હિંદમા ‘ઞ’ નો ઉચ્ચાર ‘ગ્યૈ’ ના જેવો, ગુજરાતમા ‘ગ્યૈ’ ના જેવો અને દક્ષિણમા ‘દ્ન’ ના જેવો થાય છે, એ પૈકી સ્વાભાવિક-સ્વરો પૈકી નથી સ્વરો તો ‘જઞ’ ના જેવોજ છે.

આઠ અક્ષરોના આકાર.

હિંદીમા નીચેના આઠ અક્ષરોનું સ્વરૂપ બીજી રીતે પણ લખાય છે જેમ—

अ	क	ल	इ	ण	भ	ल	श
अ	क	ल	उ	ण	न	ल	श

। ए-ए ।

ગુજરાતીમા ‘અ’ ‘અ’ ની માફક હિન્દીમા એ, ‘ઐ’ એવું સ્વરૂપ નથી થતું, પણ ‘ए’ ‘ऐ’, એવું થાય છે તે તરફ ધ્યાન રાખવું

સ્વાધ્યાય ૧

૧ ઓછા મળના આવતા સ્વરૂપના સ્થર કયા છે તે જુદા જુદા લક્ષી બતાવો

૨ ‘ઐ’ નો ઉચ્ચાર કેવા શબ્દોમા થાય છે ?

- ૩ 'ઋ' ના ઉચ્ચાર સવધે ધ્યાન સુ સમજ્યા હો ?
- ૪ અનુસ્વારનો ઉચ્ચાર હિંદીમાં કેવો થાય છે ?
- ૫ અર્થે અનુસ્વારના ઉચ્ચારના થોડા હિંદી શબ્દોના લખાણ આપો
- ૬ કયા સાત વ્યંજનાના ગુજરાતી અને હિંદી સ્વરૂપમાં અનર છે ?
- ૭ 'લ' નો લખ હિંદીમાં કેવી રીતે થાય છે ?
- ૮ કયા અક્ષરોની નીચે બિંદુ લગાડાય છે, અને તે શા માટે ?
- ૯ 'જ' ની જોડણી બતાવી કારણ સાથે લખે ઉચ્ચાર કરી બતાવો
- ૧૦ હિંદીમાં કયા અક્ષરોનું સ્વરૂપ બીજી જાતનું પણ થાય છે ?

માત્રાઓનાં સ્વરૂપ અને વારાઅક્ષરી

અ	આ	ઇ	ઈ	ઉ	ઊ	ઋ	ૠ	ઓ	ઔ	અં	અઃ
૦	૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦	૧૧
ક	કા	કિ	કી	કુ	કૂ	કૃ	કૌ	કો	કૌ	કં	કઃ
ક	કા	કિ	કી	કુ	કૂ	કૃ	કૌ	કો	કૌ	કં	કઃ

ઉપર પ્રમાણે દરેક વ્યંજન સાથે દરેક માત્રાને જોડો

જેમ:—અ, ગા, ઘિ, ચી, છુ, જ, ઝે, ટૈ, ઠો, ડૌ, ઢ, પઃ પગરે

૫

હિંદીમાં માત્ર ૫ ની સાથે '૦' '૧' '૨' '૩' '૪' '૫' એ બે માત્રાઓ સ્થેજ
બીજા સ્વરૂપે જોડાય છે જેમ —

મરુસ્થલ, ચક્રિમણી { હસ્વ } આરુઠ સ્વરૂપ
{ લઘુ } { લઘુ }

ગુજરાતીમાં 'જ' ની સાથે 'િ' 'ી' 'ુ' 'ૂ' 'ૃ' 'ૠ' એ ચાર
માત્રાઓ બીજા અક્ષરોની પેઠે ન લખાતાં ધ્યાન સુદા રૂપે (૭ ' ૭
' ૭ ' ૭ ') આમ લખાય છે તેમ હિંદીમાં નથી હિંદીમાં તો બીજા
અક્ષરોના સામાન્ય ધોરણે લખાય છે

मात्राओनी याजना (जोडणी)

मात्राओना अनुक्रमथी तेमनुं स्वरूप देखाडवा

माटे थोडाक शब्दो

अः—कल, रथ, ढल, वन, कमल, ववल

आः—राज, रात, भात, सात, आठ, मास

इः—निश, दिन, तिथि, विधि, सिन, शनि

ईः—तार, गीर, चीर, पीर, खीस, तीसरा, परीक्षा

उः—मुख, मुख, मुध, बुध, खुश, कुमुद

ऊः—सूप, हूश, शूर, पूत, दूषण, दूमरा

ऋः—वृति, मृषा, गृह, कृषक, वृषभ, पृथिवी

एः—केसरी, देवता, वेदना, येवता, कलेवा

ऐः—शैव्या, भैंस, रैन, बैठक, सैनिक, दैवत, सैकडा

ओः—कोडा, फोडा, लोटा, ओती, रोजगार, मोदक

औः—फौज, मौज, सौत, हौज, दौलत, रौनक

अंः—बंध, कस, सवत, ससार, बाँस, हॉक, फॉस

अः, अंः—दःख, दुःशासनः, मनःकामना, अधःपात.

થોડાક જોડાકરનું સ્વરૂપ દર્શન.

માધ્ય	પચ્ચિની	શક્તિ
વિદ્યા+	બ્રાહ્મણ	ગદ્ગા
રાજ્ય	જિમ્હ	મદ્ગલ
મદ્ય	શ્લોક	સચ્ચા
ઉચ્ચાન	વિપ્લવ	કાશ્ચન
વાક્ય	સ્વલ્પ	ઉદ્ધાર
મકરવી	ગ્રહ	ઉદ્ગવ
અસહ્ય	પક્ક	ગુમ્ફિત
વૃત્ત	જ્વાલા	અલ્પ
ગૃહ	ગ્વદ્ગા	ઝક્ષમણ
પાત્ર	વિદ્વાન્	મૂન્ચિત
મિત્ર	જિહ્વા	વૈર્ય
શ્રમ	કૃષ્ણા	આશ્ચર્ય
હાસ	નગ્ર	યર્મ
મૂર્ચ	વિઘ્ન	મૂર્યવિત્ત
રુચિમણી	પ્રચ્છન	આર્યવિત્ત

+ ગુજરાતી ભણતા કેટલાક વિદ્યાર્થીઓ 'વિદ્યા' અને 'વિચ્છ્યા'ના અંતરને ધ્યાનમાં નથી રાખતા તેમ જ શ્વેતુ જોડે

‘ર’ નું ઉપર જવું.

(રેફસ્યોર્ધ્વગમનમ્)

‘ર’ પછી સ્વર આવે તો ‘ર’ તે સ્વર પહેલાં નીચે રહે છે જેમ —

અમ્ર, તક્ર, નમ્ર, પુત્ર વગેરે

‘ર’ પછી વ્યંજન આવે તો ‘ર’ તે વ્યંજન પહેલાં ઉપર રહે છે જેમ —

કર્મ, ગર્ત, તર્ક, ધૂર્ત વગેરે

સ્વાધ્યાય ૨

૧ — ‘ર’ ની સાથે હ્રસ્વ, દીર્ઘ ઉચ્ચારને અને જ’ ની સાથે હ્રસ્વ તેમજ દીર્ઘ ઉચ્ચાર ઉચ્ચારની માત્રાઓને હિંદી તેમજ ગુજરાતીમાં મરખાવીને લખી બતાવો.

૨ — (ક) વિદ્યા મય અને સાધ્ય, અધ્યાય (સ્) બ્રાહ્મણ અને જિમ્હા, (ગ) વૃત્ત અને સુર્યાવર્ત્ત, મૂઢ અને ગ્રહ (ઘ) ઉદ્યાન અને ઉદ્ધાર, વિદ્યા અને વિદ્વાન્ આ શબ્દોની જોડણી ઉપર ધ્યાન આપી ઉચ્ચાર કરી બતાવો.

૩:—

હસ્ત અને દીર્ઘ.

‘ િ ’ ‘ િ ’ વચ્ચે અને ‘ ઁ ’ ‘ ં ’ વચ્ચેના ઉચ્ચારનુ અતર

િ

ં

વિધિ	અને	સુધી	સુત	અને	મૂત
મુનિ	„	યની	દુત	„	દૂત
મણિ	„	ગુણી	શુક	„	શૂક
વધિર	„	અધીર	આહુત	„	આહૂત
મતિ	„	સતી	કુલ	„	કૂલ
ધૃતિ	„	ભામતી	પુર	„	પૂર
સૃષ્ટિ	„	નટી	બુલબુલ	„	બૂલબૂલ
વૃષ્ટિ	„	વટી	મુર	„	મૂર
પતિ	„	આરતી	મુશ્વ	„	મૂશ્વ
દિન	„	દીન	દુષ્ટ	„	દૂષણ
મિશ્તા	„	પરીશ્તા	દુગુના	„	દૂસરા
શિક્ષા	„	દીક્ષા	પુન	„	પૂત

આ શબ્દોની જોડીની વચ્ચે હસ્ત, દીર્ઘનાં વિચાર રાખી ઉચ્ચારનુ અતર ઇલાકા બોલી શકાયો *

ગુજરાતીમાં કોઈ વચ્ચે બોલવા, લક્ષ્યમાં હસ્ત દીર્ઘનો વિચાર બાંધુણ મૂકી દેવાય છે, હિંદીમાં તેમ જ થવા પામે તે ધ્યાનમાં રાખજી

પાઠ ૧

ઘર*	=	ઘર	કુરના	=	પહેરણ
વન	=	વન	કપડા	=	કપડું, કાપડ
મેલ	=	રમત-ખેલ	થેલા	=	કોથળો
ફલમ	=	કલમ	જેવ	=	ગજવું
ઢાવાત	=	ખડીયો	ચાલી	=	થાળી
કિતાબ	=	ચોપડી	લોટા	=	લોટો
ગુરુજી	=	ગુરુજી	કટોરા	=	વાડકો
સ્યાહી	=	શાહી	કટોરી	=	વાડકી
ગિલોના	=	રમકડું	હુટ્ટી	=	રખ
ચાક્ર	=	ચપ્પુ	પેટ	=	ઝાડ
મજા	=	શિક્ષા	છાયા	=	પડછાયો
પોસ્ટકાર્ડ	=	કાગળ	ખાત	=	ભાત
ચિટ્ટી	=	ચિટ્ઠી	દાલ	=	દાળ
દરવાજા	=	દરવાજો બારણું	રાંટી	=	રોટલી
ચિલ્ડકી	=	બારી	ઝાલ	=	શાક
કાગજ	=	કાગળ	ધૂપ	=	તડકો
ફાટક	=	દરવાજો(ખીડકી)	લોગ	=	લોકો

* પુરા એકજ અર્થના હિંદી તથા ગુજરાતીના શબ્દો સરખા સ્વરૂપના હોય છે

પાઠ ૨

૧. મੈં = હું

હમ = અમે

૨. તૂ = તું

તુમ = તમે

૩. વહ = તે

વે (વહ) = તેઓ

પાઠ ૩

ના == બું

આના = આવવું

લિગ્વના = લેખવું

જાના = જવું

પઢના = ભણવું વાચવું

ઝઠના = ઊઠવું

હંસના = હસવું

બેઠના = બેસવું

રોના = રડવું, રેવું

લેના = લેવું

खेलना = રમવું

દેના = દેવું (આપવું)

કૂદના = કૂદવું

ગ્વાના = ખાવું

કહના = કહેવું, બોલવું

પીના = પીવું

સુનના = સાલળવું

કર્નાના } = કરવું
કરના

દોડના = દોડવું

રગ્વના } = મૂકવું
ઘરના } =

ભાગના = નહામવું

મોના = ઊંચવું

રહના = રહેવું

જાગના = જાગવું

ઠહરના = યોજવું

ડહના = ઊડવું

ગિરના = પડવું

હોના = હોવું, થવું

ચોંકના = ચમકવું

પાઠ ૪

૧. હું = હો

જાતા હું = જાય છે

પુરુષ

તા

તે

૧ મ જાતા હૂ = હું જાઉં છું ૨ હમ જાતે હું = અમે જાઈએ છીએ

૩ તૂ જાતા હૈ = તું જાય છે ૪ તુમ જાતે હો = તમે જાઓ છો

૫ વહ જાતા હૈ = તે જાય છે ૬ વે(વહ)જાતે હૈ = તેઓ જાય છે

સ્ત્રી

તી

તી

૧ મેં જાતી હૂ = હું જાઉં છું ૨. હમ જાતી હૈ = અમે જાઈએ છીએ

૩ તૂ જાતી હૈ = તું જાય છે ૪ તુમ જાતી હો = તમે જાઓ છો

૫ વહ જાતી હૈ = તે જાય છે ૬ વે(વહ)જાતી હૈ = તેઓ જાય છે

↑ ઉપલા ગ્રંથે પાઠોમાં હિંદી અને ગુજરાતીમાં વધારે મહત્તા આવતા શબ્દોને જરા મોટા અક્ષરે લખ્યા છે

પાઠ ૫

- ૧ મૈં ખાતા હૂં = મેં ખાઉ છું ૧ હમ ખાતે હૈં = અમે ખાઈએ છીએ
 મૈં ખાતી હૂં = " હમ ખાતી હૈં =
 ૨ તૂ ખાતા હૈં = તુ ખાધું ૨ તુમ ખાતે હો = તમે ખાઈઓ
 તૂ ખાતી હૈં = , તુમ ખાતી હો =
 ૩ વહ ખાતા હૈં = તે ખાધું ૩ વે વહ/ખાતે હ = તેઓ ખાધું
 વહ ખાતી હૈં = વે(વહ)ખાતી હૈં =

વિધાન.

આ પાઠમા ગુજરાતી લીટીઓની નીચે મૂકેલી, આવી સદરની નિશાની પાતાથો ઉપરની લીટી પ્રમાણે હોવાનું જણાવે છે. પણ તબુ હિંદીની લીટીઓમા નથી, પણે જે ૧ હિંદીમા ઉપરની લીટીમા 'ખાતા' અગર 'ખાતે' આવે છે તેમ નીચેની લીટીમા નથી પણ હિંદીમા તો નીચેની લીટીઓમા ઘરેલુ ઢેકાણે "સ્વાતી" આવે છે. ૫ મેંદને બરાબર ધ્યાનમા રાખવા

સ્વાધ્યાય ૩

૧ — પક્ષ અર્થના કયા શબ્દો પાઠ ૧ પ્રમાણે હિંદી અને ગુજરાતીમા મળતા આવતા નથી તે લેલી જાઓ

૨ — નીચે લખેલી મીંડા મૂકેલી ચાલી જગામા ચોથા પાઠ પ્રમાણે શુ લખવું જોઈએ તે તમારી નોટમા ઉતારી-પૂરા લખી લેવા

પ્રકર

- ૧ મૈં ખાતા = મેં ખાઉ છું ૨ હમ = અમે ખાઈએ છીએ
 ૩ .. આતા . = તુ આપે છે ૪ તુમ . = તમે ઉડા છે
 ૫ વહ લે ... = તે લે છે ૬ વે . = તેઓ આપે છે

સ્ત્રી

૧ પીતી	= ૫ પીડી	૨ હમ	હે = અમે ડીએ છીએ
૩ રજ	હે = ૫ મુકે છ	૪	= ૫મે જીએ ૭
૬ હમની	= ૫મે છ	૬ (વહ) લિખ	= ૫મે તમે ૮

૩ — પાચમા પાઠમા ગુજરાતી લીટીઓની નીચે, આવી નિશાની આવેલી હોવાનું અને હિંદી લીટીઓમા તમ નહીં હોવાનું કારણ સમજાવો

પાઠ ૬

કેવલ	= માત્ર	નહીં	= નહિ
આજ	= આજે	ન	= ના
કલ	= કાલે	મત	= મા, ના
ક્યો	= કેમ	તુરંત	= તરત
કિ	= કે	ફિર	= ફરી, પછી
ક્યા	= શુ	તક	= સુધી
વહુત	= વણી, બહુ	અગર	= જો
ઔર	= { બીજી, અને, ને, વધારે	યદિ	= "
હી	= જ	જો	= "
મી	= પણ	સાચ	= જોડે, ભેગુ
હાँ	= હા	તો	= તો
		તોમી	= છતાં

પર } = પણ	નજદીક } = નજીક
કિન્તુ } = " "	પાસ } = પાસે
સ્વબ = ખૂબ	વારવાર = વખતોવખત
યાની } = એટલે	હમેશા = હર હ મેશા, હ મેશા
અર્થાત્ } = " "	જ્યાદઃ = બધું, વધારે
મલા = વાર	થોડા = થોડું
યા = અગર	વાપસ = પાછો, પરત
જલ્દ = જલદી, વહેલો	ઠીક = ઠીક, ખરૂ
અચ્છા = સારૂ	વલ્કિ = વળી
દૂર = દૂર	

પાઠ ૭

૧ અવ = { હવે અત્યારે હમણાં	૫ યહો = { અહીંયા, અહીં
૨ તવ = ત્યારે	૬ વહો = ત્યા
૩ કવ = ક્યારે	૭ કહો = કયા
૪ જવ = જ્યારે	૮ જહો = જ્યા
૧ અમી = હમણાંજ, હજી	૩ કમી = કોઇપણ વખતે
૨ તમા = ત્યારેજ	૪ જમી = જ્યારેજ

५ यहीं = यहीं	१ उधर = आतरक
६ वही = त्यां	२ उधर = तेतरक
७ कहीं = केरुपियु ठेकागे	३ किधर = कध आलु
८ जहीं = ज्यों	४ जिधर = जे आलु

विधान.

- १ 'क्यों' अने 'कि' भेगा पण आवे छे जेसके 'क्योंकि'
- २ 'और' प्रसंग प्रमाणे व्रण अर्थमा आवे छे जेम—१ मै आर वे खाते है २ रोटी और लेना है? ३. वहा और कौन जाता है? यह और ही बात है इत्यादि
- ३ 'पण' 'भी' ना अर्थमा वाक्यनी वच्चे होय तोज आवे छे वाक्यना आरम्भमा 'पण ना अर्थमा 'पर अने 'किन्तु' आवे छे जेम—हु पलु जलु ३=मै भी जाता हू

पलु ते तथी जतो=पर वह नहीं जाता

- ४ ताकीद करवामा, हुकम करवामा ग्वाम न' मत' आवे छे जेम—'ऐसा मत करा' वह ऐसा न करे'
- ५ 'नहीं' वाक्यमा आववाथी छेलो शब्द नीकली जाय छे

जेमः—

१ वह जाता है	}	१ हम खाते है	}
२ वह नहीं जाता		२ हम नहीं खाते	
१ वे सोते है	}	१ तू भागता है	}
२ वे नहीं सोते		२ तू नहीं भागता	

૬ ન' વાતને પાકી કરવામા પળ વપરાય છે જેમ — 'ક્યો ? ઠીક હૈ ન ?' આ વાક્યોમા છેલ્લો શબ્દ 'હૈ' અને 'હૈ' નીકળી ગયો છે

૭ 'અવ વગેરે આઠ શબ્દોમા હી જોડવાથી જે અર્થ સરે છે તેજ અર્થ અનુક્રમે અમી' વગેરેથી મરે છે એટલે 'હી' નો સ-માવેશ થઈ જાય છે હી જુદો ન લખાતા 'અમી વગેરે રૂપથી લખાય છે જેમકે —

અવ હી = અમી*	યહો હી = યહો
જવ હી = તમી	વહો હી = વહો
કવ હી = કમી	કહો હી = કહો
જખ હી = જમી	જહો હી = જહો

एवीज गीते:—

उम+ही=उसी, उन+ही=उन्हीं, उम+ही=उसी, उन+ही=उन्हीं,
जिस+ही=जिसी, किम+ही=किसी, किन+ही=किन्हीं, वगैरेमां
समजी लेवानु छे

સ્વાધ્યાય ૪

૧ —નીચેના વાક્યોને ગુજરાતી ભાષામા લખો —

૧ મૈ યહા કવ આતી હું ? ‡ ૨ તુમ કહા ક્યા કરતે હો ?

* કોઈ ડેકાળે 'અમા વગેરે ન લખતા અવ હી' વગેરે લખીને
હી' જુદો પગ લખાય છે

‡ શિક્ષક મહાશયોણ ** વાક્યો વિદ્યાર્થીઓને શક્તિ પ્રમાણે આપવા

- ३ वह और तू किधर जाती है? ४ वह कहा खेलता है?
 ५ हम भी किताब पढ़ते हैं ६ वे क्या लिखती है?
 ७ तुम तो चाकू देती हो ८ क्योंकि मैं और चिट्ठी पढ़ता हूँ
 ९ वह लोटा लेना है १० तू मृग हमनी है
 ११ वे तो अभी सोने है १२ हम कब जागती है?

- १ पर गुरुजी तब कहा बैठते है? २ अब यहा धूप बहुत है
 ३ ता क्या उधर भी छाया है? ४ हाँ वहा तो पास ही पेड़ है
 ५ तो फिर तुम कहा बैठती हो? ६ जहा वे बहुत भागती हैं
 ७ किन्तु मैं अब जल्दी दोस्ता ह ८ क्योंकि वे भी यहा फिर रहती हैं
 ९ पर तू तो वहा बहुत कूदता है १० क्या है वही नहीं खेलती हूँ?
 ११ वह रोटी खूब खाती है १२ अगर हम भी वहा ठहरने हैं

० — नीचेना वाक्योंने हिंदी भाषामा लगेवा

पुरुष होय तो

- १ तू शुभे छे २ तू मृत्यु छे तेओ नय छे
 ३ तम आओ छे ४ अमे यमीओ जीओ ५ ते भले छे
 ६ ते मे छे ७ तू मृत्यु छे ८ तेओ जीरे छे
 ९ तमे माओ छे १० अमे माओ छे ११ तेओ पले छे

स्त्री होय तो

- १ तू कया भेस छे २ तू पायु अमी नय छे
 ३ तमे क्यारे आओ छे ४ अमे त्याने नय छे
 ५ तेओ पले त्या मृत्यु छे ६ ते आमीया मृत्यु छे

૭ તુ ન્મદકુ ન ડે

૮ પણુ તે ખડાયા આપે ૭

૯ તમે ગટની ડંગે છે

૧૦ અમે પણુ શાડ ખાએ જીએ

૧૧ હુ જ ગિત્તા ડડ ડુ

૧૨ તુ ભાત ખાય છે

પાઠ ૮

ગિનતી = આક

૧ એક = ૧ એક	અકલા = એકલો	પહલા = પહોલો
૨ દો = ૨ બે	દોનો = બેને	દૂમરા = બીજો
૩ ત્રીન = ૩ ત્રણ	ત્રીનો = ત્રણ	ત્રીસરા = ત્રીજો
૪ ચાર = ૪ ચાર	ચારો = ચારે	ચોથા = ચોથો
૫ પાંચ = ૫ પાંચ	પાંચો = પાંચે	પાંચવો = પાંચમો
૬ છઠ્ઠ = ૬ છ	છઠ્ઠો = છએ	છઠા = છઠ્ઠો
૭ સાત = ૭ સાત	સાતો = સાતે	સાતવો = સાતમો
૮ આઠ = ૮ આઠ	આઠો = આઠે	આઠવો = આઠમો
૯ નૌ = ૯ નવ	નૌઓ = નવે	નવો = નવમો
૧૦ દસ = ૧૦ દસ	દસો = દસે	દસવો = દસમો

૧ ગુજરાતીની માફક હિંદીમાં પણ પાંચને અને સાતથી દરેક આંકે

“વૌ” પ્રત્યય લગાડાય છે

પાઠ ૯

ગેંદ	=	દડો	કદમ્બ	=	ફળમ
રથ	=	રથ	છત્રી	=	છત્રા
અગ્રીઠી	=	સગડી	ઘડા	=	વડો
સકોરા	=	શકેડ	ધુજા	=	ધબ્બ
ચિદિયા	=	ચકડી	જહાજ	=	વહાણ
વેલ	=	બીડી	પતંગ	=	પતંગ
વિલી	=	બિલાડી	તલવાર	=	તરવાર
ચૂહા	=	ઉદર	મદ્દહા	=	મચેદુ
ટટૂ	=	ટટું	નગાડા	=	નગાર
ગાય	=	ગાય	મક્કી	=	માખી
મકડી	=	કરોળીપો	ઝંગલી	=	ઝાંગતો

પાઠ ૧૦

સ્વરલ	=	ખત	ગાસ	=	ગાસ
બકરી	=	બકરી	ગુલાબ	=	ગુલાબ
વૈલ	=	બબલ	લડકા	=	છોકરો
હલ	=	હળ	લડકી	=	છોકરી

हिरन	=	हरण	बाग	=	वाडी
फूल	=	झुल	खेत	=	खेत
आम	=	केरी	जंगल	=	जंगल
आमका पेड	=	आंभो	पानी	=	पाणी
सीताफल	=	सीताझण	दूध	=	दूध
शरीफा	=	अनूरा	उह	=	हडी
गन्ना	=	शेरडी	बरफी	=	अरकी
रस	=	रस	पेडा	=	पेडा
बर	=	भोर	महा	=	धारा
मकखन	=	भाभण	लड्डू	=	लड्डू

पाठ ११

गर्भ	=	भात्र	बजना	=	वागधु
पक्का	=	पाडे	दिन	=	दिवस
कच्चा	=	काये	रात	=	रात
हलुवा	=	शीरो	मदरसा,	=	निश्चय
			पाठशाला	=	
पूरी	=	पुरी	परीक्षा,	=	परीक्षा
			उम्तिहान	=	

जलेबी =	जलेबी	फल ननीजा } परिणाम }	=	परिणाम
पापड़ =	पापड़	उमला श्रुतलेख }	=	श्रुतलेख
गिचड़ी =	भीयडी	छमाही	=	छ भासिक
रुढी =	कडी	वार्षिक मालाना }	=	वार्षिक
गी =	धी	तिमाही	=	त्रिभासिक
तेल =	तेल	चम्मच	=	यभयो
चिमटा =	थीपीओ	पतीली	=	तपेडी
वह =	पेसो	कुछ	=	कछ
तवा =	तपे	कापी	=	नोट
चूल्हा =	यूल्हा	कैची	=	कानर
चौका =	योको	मूजा	=	सोथो
चटनी =	यटणी	रूल, रौल }	=	आंकणी
आचार =	अथाणु	सुर	=	सोय
ठंडा =	टांडु	दोरा धामा }	=	धामा
गरम =	गरम उत्तु	बडी	=	बडियाण

कड़ाही =	कड़ाही	घटा =	कसाक
भात =	भात	घंटी =	घंटी
		चक्की =	चक्की
पनीर } =	शिम ६	जोड़ =	सरवाणा
शिखरन }			
मलाई =	मलाई	बाकी =	आहवाणी
रबड़ी =	आमुदी	ज़रब, } =	गुप्ताकार
		गुणा }	
खोया =	भावे	भाग } =	आगाकार
		तकसीम }	

स्वाध्याय ५

१:—नीचेना वाक्योंने गुजराती भाषामां लखो.

- १ गमचद्र आज कल वहा क्या पढ़ता है?
- २ यहाँ एक बकरी दो बैल और तीन हिरन पानी पीते हैं
- ३ लड़की गाना गाती है और लड़का नगाडा बजाता है
४. गाय घास यहीं खाती है पर टट्ट और घास नहीं खाता.
- ५ सीता आम बहुत खाती है, मै भी ज्यादा खाता हूँ.
- ६ पर लड़का और लड़की दोनों नहीं खाते, मै तो अभी पढ़ता हूँ
- ७ वह पाँचवाँ जहाज जाता है यहाँ भी मकखी बैठती है
- ८ हिरन बहुत दौड़ता है, पर बिल्ली बहुत नहीं भागती
- ९ तू क्यों खेलता है, और फिर क्यों रोता है? हम अब यहाँ नहीं ठहरते

- १० यहाँ क्या होता है, वहाँ तो खूब दूध होता है पर गाय नहीं देती.
 ११ यहाँ आम का पेड़ है, वहाँभी छाया है तू और गन्ना क्यों खाता है
 १२ वे परीक्षा देते हैं, हम हिंदी पढ़ते हैं और कॉपी लिखते हैं
 १३ मैं इमला लिखता हूँ, तू इमला सुनता है वह इम्तिहान नहीं देता
 १४ वे आचार खाते हैं, हम तो गरम दूध खूब पीते हैं, वह ठंडा पीता है,
 १५ तबो गरम है, तू खिचड़ी क्यों नहीं खाता, और हलवा बहुत खाता है
 १६ मैं छमाही परीक्षा देता हूँ और खूब जल्दी लिखता हूँ.
 क्यों ठीक है न ?
 २ — मैं 'नी' साथे 'जाना' आवे तो "मैं जाता हूँ" वाक्य बने 'तुम' नी साथे 'कगना' आवे तो 'तुम कगते हो' वाक्य बने, वगैरे, एही ज रीते थोडाक वाक्य बनावो

पुरुष

स्त्री

जैसे:—	'हम' नी साथे दौड़ना	'मैं' नी साथे	'आना'
	'वे'	'तू'	'धरना'
	तू	तुम	बैठना
	मैं	वे	रखना
	वह	हम	देना
	तुम	वह	बनाना
	क्या	क्या	सुनना
	और	फिर	लिखना

૩ — જેમ 'ચાતાં હું' પીતે હું ચેલતે હાં' વગેરેની પહેલા 'મે
'હમ' 'વે' 'તુમ વગેરે લાગે છે તેમ નીચેના શબ્દોની
પહેલા લગાડો અને ચાલી જગાના પૂરા વાક્ય બનાવો

પુરુષ.

૧	દૌડતા હૂ	૪	જાતે હા
૨	ચાતે હ	૫	જાતા હૈ
૩		૬	૩,

સ્ત્રી

૧	ચેલતી હૈ	૪	ચેલતી હ
૨	”	૫	”
૩	ચેલતી હાં	૬	ચેલતી હૈ

ઊપરનાં વધા વાક્યોને પરા લખી, પછી ગુજરાતી ભાષામા લખા

૪ — ૨, ૩, ૬, ૯ આ અક્રોને હિંદી ઉચ્ચારમા લખો

૫ — પશુ, વે, જલદી, નજર, હ મન, હમણા જ, આ તરફ જ, તા આગ
ગા, એટલે, અગર, આ શબ્દોને હિંદી ભાષામા લખો

પાઠ ૧૨

ને = એ માતાને = માતાએ
કો = ને માતાકો = માતાને

से	=	थी	मातासे	=	माताथी
”	=	थे, वडे	”	=	माताथे, माता वडे
के लिये	=	ने भाटे	माताके लिये	=	माताने, भाटे-काजे
का	=	नो, नु	माताका	=	मातानो, मातानु
की	=	नी	माताकी	=	मातानी
के	=	ना	माताके	=	माताना
”	=	नां	”	=	मातानां
में	=	भां	मातामें	=	माताभां
पर	=	उपर	मातापर	=	माता उपर

(अनेक)

स्त्री—आ

पुरुष—अ

जाना

लोग

माताओंने

लोगोंने

माताओं को

लोगो को

माताओं से

लोगों से

माताओं के लिये

लोगों के लिये

माताओं का, के, की,

लोगों का, के, की

माताओं में, पर

लोगों में, पर

पुरुष—अ (एक) स्त्री—ई

देव	नारी
देव को	नारी को
देव से, ने	नारी से, ने
देव के लिये	नारी के लिये
देव का, की, के	नारी का, की, के
देव में	नारी में
देव पर	नारी पर

पाठ १३

(एक)

राम ने	= रामे	शशुन	= शशुने
राम को	= रामने	शशु को	= शशुने
राम से	= रामथी	शशु से	= शशुथी
राम के लिये	= रामने भाटे	शशु के लिये	= शशुने भाटे
राम का	= रामनो, रामनु	शशु का	= शशुनो, शशुनु
राम की	= रामनी	शशु की	= शशुनी
राम के	= रामना	शशु के	= शशुना
राम में	= रामभां	शशु में	= शशुभां
राम पर	= राम उपर	शशु पर	= शशु उपर

आ, पाठमा आवेला 'ने' 'को' वगेरे मोटा अक्षरे लखेला
शब्दोने 'सुमति' 'भद्रा' 'प्रभु' 'देव' 'लडकी' अने 'मदिर' शब्दो
साथे उपर प्रमाणे जोडीने बोली जावो

पाठ १४

पुरुष('आ'नो 'ए')

१ छोकरा = लडका	लडकेने = छोकराये
२ रमकटु = खिलौना	खिलौने को = रमकटाने
३ दरवाजे = दरवाजा	दरवाजे से = दरवाजानी
४ कपडा = कपडा	कपडे के लिये = कपडाने भेटे
५ लोटा = लोटा	लोटे का = लोटाने
६ डोथणो = थैला	थैले की = डोथणानी
७ वाडडा = कटोरा	कटोरे में = वाडडामां
८ पहेरथु = कुरता	कुरते पर = पहेरथु उपर

पुरुष-अनेक

लडकोंने
खिलौनों को
दरवाजों से
दरवाजों के लिये
दरवाजों का
कटोरों में
थैले पर

बच्चों में
कुमारों को
हाथों से
आंकों के लिये
'परों का, की
दाँतों में
दाँतों पर

स्त्री

एक	अनेक	ई
एक	अनेक	अनेक
बात	बातें	नारियां
बात को	बातों को	नारियों को
बात से, ने	नाकों से, ने	नारियोने
बात के लिये	बातोंके लिये	नारियों के लिये
घास का, की	आँखों का की, के	नारियों का, की, के
लान में	आँतों में	नारियों में
रात पर	आँतों पर	नारियों पर

विधान.

जेम मातान 'माता से' 'राम के लिये' 'शशु में' 'शशु का' वगैरे शब्दोंमा मूल शब्दमा कई फेर थतो नथी तेम 'लङ्का विलोना' वगैरे आठ शब्दोंमा तेमज एवी जानना बीजा शब्दोंमा नथी कारण ए पुरुष जेवा बोलाय छे नहि स्त्री जेवा, एटले पुरुष जेवा वालाता शब्दाना छेला कानानो 'ए यई जाय छे जेमके उपर ययु छे, के —

लङ्के ने, कटोरे में वगैरे, नहि के लङ्का ने, कटोरा में,

गुजरातीमा एण एने मलता फेरफार थाय छे जेमके —

नाये	=	वेगमा	अव्यु	=	अव्याने
छोडग	=	छोडगी	वाङ्क	=	वाङ्कानु गैर

पाठ १५

‘को’	बगैरेनीसाथे	‘मैं’	नो	‘मुझको’	‘मेरा’	हमारा	बगैरे थायछे
”		‘तू’	”	‘तुझको,’	‘तेरा’	तुझारा	तुमसे ,
”		‘वह’	”	‘उसको,’		‘उनका’	”
”		‘यह’	”	‘इसका,’		‘इनको,’	”
”		‘जो’	”	‘जिसमे,’		‘जिन्हसे’	”
”		‘कौन’	”	‘किसको,’		‘किनको,’	”
”		‘कोई’	”	‘किसीका,’		‘किन्हींमें’	”

एक

जिसको:—मैं		वह		
मैं =	हु	वह	-	ते (पेसो)
मुझको =	भने	उसको।	=	नेने
मुझे		उसे		
मुझसे =	भुआरथी	उससे	=	नेनाथी
मेरे लिये =	भुआर। भाटे	उसकेलिये =		नेने भाटे
मेरा =	भुआरे, भुआर	उसको =		नेनो, नेनु
मेरी =	भुआरी	उसकी =		नेनी
मेरे =	भुआर।	उसके =		नेना
उझमें =	भुआर।भां	उसमें =		नेभां
मुझ पर =	भुआर।	उपरे उसपर =		ते उपर

एवीज रीसे ‘तू’ ‘यह’ ‘जो’ ‘कौन’ ‘कोई’ ना विषे
समजी लेवानुं छे

अनेक

- मैं— हम हयारा, हय से, हमें हयारे लिबे, हयारे में ।
 तू— तुम तुझारा, तुम से तुम्हें, तुझारे लिगे, तुझारे मे,
 वह— उस, उन्हींका, उस के लिगे, उस में
 यह— ये इन, उनका, इन्हीं में, इन के लिगे
 जो— जिन, जिन्ह जिनका, जिन्हींने, जिन्हींका,
 कौन— किन, किन्ह. किन्हींने, किन से,
 कोई— किस, किसीका, कसीमे—वगैरे

स्वाध्याय ६

१:—‘मैं नी माफक (पाठ १५ प्रमाणे) तू, जो, कौम, की-
 ईना रूप लेखो.

२:—नीचेना वाक्योने हिंदी भाषामां लेखो:—

- १ अहाँ वरमा तू शु मूके ते / म्हाणी चोपडी केखु ले ते ।
- २ माउ छपट यकदी भेमे छ पण्डु इण आती नथी
- ३ तेना धरमा कुल छे आना वरमा जोकरी रमे छे
- ४ आमा छपश्री डेरी फडे ते, तेने हु पाउ छु लने पण्डु आपु छु-
- ५ छोटशे वाडीमाथी सीताइण ले छ हु तेने शेरडी आपुते नथी.

- ६ तेनी गाय हूँ आपे छे, तेना पेन्थी हूँ लव छे
 ७ वाडीमा डरेणीओ तेना शेउरो उम न्हास छे
 ८ तु क्वाथी आने छ अने त्थेने माटे शु आपे छे
 ९ भेतमा लण्ड नाम (ने) माय छ अने हण पणु त्याज छे
 १० आ दोटाभा हूँ छ, पणु नथी आ जाउथी काण पछ छे
 ११ नेओ वाउछा पछे हूँ मीओ छ अने थाणीमा माय छे
 १२ आ पेहेणु ते जोउगनु छ अनामा काण मे छे
 १३ माताने माटे ते डरी आपे छ ते नोटानु पाणु

३:—नीचेना वाक्योंमें भूलों काटो:—

- १ माते के घर जाता है २ लडका का पुस्तक है
 ३ लोटा में क्या रक्खा है ? ४ भद्र के लिये क्या देतो हो?
 ५ तुम किसके घर ठहरता है ६ हम तुम्हारे घर आता है

४:—नीचेना वाक्योंने गुजराती भाषामां लगवो:—

- १ हम तेरे घर नहीं आते २ मुझे तू सीताफल क्यों देता है ?
 ३ तू माता के लिये क्यों नहीं ४ भद्रा के लिये देता है.
 देता ५ यह किस लडके का पुस्तक है ?
 ६ राम लोटे में दूध रक्खा है ७ तू लडके का आम क्यों लेता है ?
 ८ मैं यहा रोज लिखता और पढ़ता हूँ

પાઠ ૧૬

गा, गी, } = { शे, ईश,
गे } शुं, शो

પુરુષ

१ मैं आऊंगा = હું આવીશ २ हम आयेगे = અમે આવીશું
३ तू आयेगा = તું આવીશ ४ तुम आओगे = તમે આવશે
५ वह आयेगा = તે આવશે ६ वे(वह)आयेगे = તેઓ આવશે

સ્ત્રી

मैं आऊगी = હું આવીશ ॥ हम आयेगी = અમે આવીશું
तू आयेगी = તું આવીશ ॥ तुम आओगी = તમે આવશે
वह आयेगी = તે આવશે ॥ वे(वह)आयेगी = તેઓ આવશે

પાઠ ૧૭

मैं आऊगा = હું આવીશ ॥ हम आयेगे = અમે આવીશું
मैं आऊगी = * „ ॥ हम आयेगी = „
तू आयेगा = તું આવીશ ॥ तुम आओगे = તમે આવશે
तू आयेगी = „ ॥ तुम आओगी = „
वह आयेगा = તે આવશે ॥ वे(वह)आयेगे = તેઓ આવશે
वह आयेगी = „ ॥ वे(वह)आयेगी = „

स्वाध्याय ७

१ नीचेना शब्दोने हिंदीमां लखो:—

मिठा भाटे, पानीयामा, आज डिपन गथणामा इण जगण पगनी
जानी आपडीतो हडे, तज तज मने, आने गानथी, इनम रडे,
पेगखुथी रामो, भद्रानी, तेनु जाले

२:—नीचे बतावेली मींटां मकली गाली जगार शु लखवु
जोरग ?

पुरुष

आज	खेलेंगे.	= अमे आने तमाग ते रमीगु
तुम कल क्या		= तमे तेने माट जय शु अपगो ?
मैं उम गिवरनि		= तु ते गडगो नम मडग आने आपीश
त किसके आज लेगा ?		= तु गन पगथी आने रेरी न 'ग ?
वे चाकू		= तेआ गग थोपु मो आपा
गम ता लड्डु		= पण गम तो मो नापु आ गे नहि

स्त्री

भद्रा यहा खूब		= नडा जगथी आली पुर गमगे
हम दौडेंगी		= अम पग भडडीमा फडीगु
तू क्या देगी		= तु नाउनमा गग माट शु आपीश ?
मेरे आजसे खूब		= तमे गगरे ते आगथी पूण गमगो
मैं उम पेड पर. आम		= ए ते आज पगथी तने डरी आपीश
वे घर से		= तेआ पगथी तहार भाटे भडिया आपीश

૩:—નીચેના શબ્દોના મુજબત્તીમાં (સર્વનામ કર્તા સાથે)
અર્થ કરો:—

કૂદૂગી દોડોગે, પદૂગા રોતે હૈ, ઠહરતી હૈ, સુનૂગા, કહગે,
ઠહરોગે, લિસૂગા, વૈઠતી હૈ, ડઠને હા, રખતી હૂં, જાગૂગી, પિઝોગે
સોતા હૂ દોગી, લેંગે પહતા હૂ, જાયેગે, આઝોગે ભાગૂગા આતા
હૂ, ખેલતી હૈ, ખેલેગી, હેસૂગા, રોઝૂગી

૪:—પાછલા પાઠોમાં આવેલા આના, જાના, વગેરે સાથે
થોડાક શબ્દ અને અવ્યયો જોડીને નવા ૨૦ વાક્ય બનાવો

પાઠ ૧૮

લાના	= નાનુ	હો આના	= જાં આનુ
લેજાના	= નહ' જાનુ	ચલના	= જાનુ
ધુલાના	} = મોવાવનુ	ફિરના	= રનુ
દેરના		ધૂમના	=
ગાના	= ગાનુ	દહસના	= ,
થજાના	= વગાડનુ	દૂકના	= રાધનુ
ચિહ્ન ના	= પાથનુ	ચોજના	= તપાસનુ
ઓઢના	= ઓઢનુ	લોટના	= આલોટનુ
પહિનના	= પહેરનુ	લેટના	= ,

નિષોડના = નિચોવવું

મૌજના = અજવાળવું

મલના = મમળવું

મિલના = મળવું

સમસના = મમજવું

સોલના = માલવું

ચૂસના = ચૂમવું

ચાટના = ચાટવું

તાનના } = તાણવું

ચીંચના } = ખેંચવું

મારના = મારવું

પીટના } = ટીપવું

ઠોકના }

કૂટના = કટવું

પીસના = ઢળવું

રોધના = રાધવું

પકાના = પકવવું

તલના = તળવું

પકડના = ઝાલવું, પકડવું

ઝરના = ઝરવું

ફુસના = પેસવું

લોડના = પાછા આવવું

સૂઘના = સૂધવું

દેશના = બોલવું, દેખવું

છૂના = અડકવું

ચાશના = ચાખવું

ઊઘાડના = ઉઘાડવું

કાટના = કાપવું

કતરના = કાતવું

નાપના = માપવું

જોડના = જોડવું

તોડના = તોડવું

ફોડના } = ફોડવું

ચીરના } = ચીરવું

ફાડના = ફાડવું

પૂછના = પૂછવું

પાના = પામવું

પોંછના = પુછવું

છોડના = છોડવું, મકવું

ડાલના = નાખવું

શિકરના = નિશ્ચળવું

ચઘાના = કસવું, ધાનકવું

પાઠ ૧૯

પહુચના*	= પગાયવુ	ચોંસના	= ખામવુ
જાનના	= જાણવુ	અટકના	} = અટકવુ
લગના	= લાગવુ	હિચકના	
મૂંચના	= ઘુસવુ	મીના	= મેવવુ
ઝટકના	= ઝાટકવુ	ચિલાના	} = મગડવુ
ચમકના	= ચમકવુ	ઢોંકના	
ગરજના	= ગાજવુ	હોંકના	= હોંકવુ
ન્હાના	= નહાવુ	પલટના	= પલટવુ
ધોના	= ધોવુ	મુલગના	= મળગવુ
ચોદના	= ચોદવુ	દાવના	= દાવવુ
જોતના	= ખેડવુ	ઢોંકના	= ઢોંકવુ
ચોના	= વાવવુ	ઝપટના	= ઝડપવુ-પડાવુ વેવુ
છીલના	= છીલવુ	છીનના	= છીનવી લેવુ
છાનના	= શાળવુ	છેદના	= વાંચવુ
વીનના	= વીણવુ	કુચલના	= કચગી નાખવુ
ચુનના	= ચણવુ	ચટના	= વાટવુ
ગૂથના	= ગૂથવુ	ચઢના	= ચઢવુ
છૂટના	= છૂટવુ	ઉતરના	= ઉતરવુ
થૂકના	= થૂકવુ	ચઢા હોના	= ઉભા થવુ
છીંકના	= છીંકવુ	ચુપ હોના	= શનુ મહેવુ
થેઠ જાના	= ખેંચી જવુ	મકના	= મકવુ

* અહીં ક્રિયાવાચી અને ક્રીજા શબ્દોવડે શિક્ષકોણ વિદ્યાર્થીને નવા વાક્ય ક્ષનાવવા માટે તેમજ આપાન્તર કરવા માટે તેમના સ્વાશ્રયને જાણવતી દોરવા

पाठ २०

किमान	=	पेड़त	हाथ	=	हाथ
अकेला	=	अन्धे	पैर	=	पग
मब	=	अधा	बात	=	वात
छोटा	=	नसाने	अच्छा	=	भाग
बडा	=	भोगे	बुरा	=	नारा भोगे खुरे
तोता	=	पोपट	बुद्धा	=	वरडे
मैना	=	मना	जवान	=	जुवान
कौआ	=	कागडे	बदर	=	मरुट, भान्डु
मुग्गी	=	भग्गी	लगूर	=	नाफरा
मोर	=	भोग	कुत्ता	=	नर
कबूतर	=	कथूतर	बछडा	=	वाजन्डे
चील	=	समडी	भैस	=	भेम
गिद्ध	=	गीध	कटिया	=	पाडी
भैसा	=	पाडा	घोडा	=	रोडे
नाज	}	= अनाज, फाण	बछडी	=	वाछन्डा
अनाज					
अडा	=	छुडु	नमक	=	भीडु
कोथेल	=	अयल	मिरच	=	मरुचु
मच्छर	=	भच्छर	मसाला	=	भसाला
चीरो	}	= डीडी	जीरा	=	छर
कीडी			मेथी	=	मेथी

४६

खटमल = भाडड	लौब = लवीग
पिस्तू = यायड	अजबाइन = अजभे
गिलहरी = भीसडावी	काली मिरच = भरी
छिपकली = गीलोडी	हलदी = लण्डर
बरे, भिद = लभरी	नीबू = लीबु
भौरा = लभरो	धनिया = धालु
शहदकी मक्खी = मधभाभ	हांडी = लडवी
वेसन = वेसन	सूजी = रेवे
गुड = गोण	शकर = भाड
मिथ्री = भरी भाड	नमक = म'०

पाठ २१

जामन = नथु	फीका = भोणु
खिरनी = गयलु	नमकीन = भाड
अमरूद = गमइण	कडुआ = डडवे
ककडी = डडडी	खट्टा = भाडो
खरबूजा = मडगटेरी	मीठा = गलथे
अड खरबूजा = पपैथा	चरपरा = तीभे
मूंगफली = भगइणी	बाजरा = भाजरी
बैर = भेड	जुआर = जुवार

सतरा	=	मत३	गेहू	=	वई
नारंगी	=	नारंगी	जौ	=	गव
अजीर	=	अजूर	उडद	=	अडद
किरिमश	=	सूड़ी द्राक्ष	चावल	=	योभा
अगूर	=	लाडी द्राक्ष	अरहर	=	तुवे
बाबाम	=	बादाम	मूग	=	भग
चना	=	चणु	लोभिया	=	योरा
भटर	=	पटाणु	सेम	=	वालोर
करेला	=	अरेष्टु	सबिडा	=	पडा
कद्दू	=	अरु	पखल	=	भरवल
गोला (नारियल)	=	गोपड	भिन्डी	=	लीडा
छुहारा	=	भारेड	बैंगन	=	रीगला-वेगल
तरबूज	=	तडभूय	पोदीना	=	कुदीना
इत्र	=	अतर	अदरक	=	आदु
गुलाब	=	गुलाब	घुइया	=	अभूभडी
चमेली	=	चमेली	घुइयाके पत्ते	=	चातम
पसारी	=	गौधी	आलू	=	पटाक्ष
बेल	=	भोगरी	कडा } उपल	=	आलू
जुही	=	गन्ध	आम	=	देवता
केला	=	केला	रसम	=	रसमोरी

સેવ	= મફત	લકડી	= લાડડી
અનાર	= દાડમ	કોયલા	= ઝાલસા
અનન્નાસ	= અનનામ	ઈંધન	= બળતણ
વથુઆ	= ચાકવત	ધુંઆ	= ધુમાડો
સોયા*	= મવા	પાલક	= પાલડ

સ્વાધ્યાય ૮

૧:—નીચેનાં વાક્યોને હિન્દી ભાષામાં પૂરા રચો:—

‘મૈ’ ની સાથે ‘આના’ આવે તો ‘આડંગા’ વાક્ય બને તુમ ની સાથે ‘આના’ આવે તો ‘તુમ આઓગી’ ‘તુમ આઓને’ વાક્યો બને વગેરે, પચીસ રીતે થોડાક વાક્યા બનાવો સાથે તેનુ ગુજરાત કરરો

:-

પુરુષ

સ્ત્રી

‘મૈ’ ની સાથે ‘સીના’

‘મ’ ની સાથે ‘મારના’

વે ,, બેઠના

તુમ ,, લેજાના

તૂ ,, ખોજના

તૂ ,, મૉંજના

તુમ ,, મિલના

વે ,, ધોના

* પાઠ ૧૮, ૧૯ ના ધાતુ તથા પાઠ ૨૦, ૨૧ ના શબ્દો સાથે પોતાની દૃષ્ટા પ્રમાણે થોડાક નવા વાક્યો બનાવવા

हम	”	तानना	हम	”	म्हाना
वह	”	पीसना	जो		छोड़ना
जो	,	गाना	कौन	”	फतरना
कौन	”	लाना	वह	”	चाखना

२:—जेम ‘आऊगा’ ‘आओगे’ ‘पकाती हूँ’ वगैरेनी पहेलां ‘मैं’
‘तुम’ वगैरे लागे छे, ते रीते नीचेना शब्दोनी पहेलां लगाडो-

१	ढाँकते हो	९	खायेंगी
२	काटती हैं	१०	चढ़ेंगे
३	आती हो	११	चुप होती
४	कब आऊगी	१२	वीनता हूँ
५	खोदेगा	१३	खोदते हो
६	बोयेगी	१४	क्या खाता है ?
७	जाता हूँ	१५	क्यों चौंकेगी ?
८	लाऊगा		

३:—नीचेना वाक्योते गुजराती भाषाभां लखो:—

- १ आजकल रामचंद्र बाग में जाता है और बहुत फूट तोड़ता है
- २ तू किसके घर से अनार लाता है वे सब फिर क्या खायेंगी
- ३ बड़ा घर कौन पढ़ेगी जहा गुरुजी कभी भी नहीं बैठते.
- ४ आजकल गन्ना चूसना अच्छा लगता है, बड़ा मीठा होता है
- ५ तुम हमारे घर आम कब खाओगे, अभी तो बहुत होते हैं
- ६ मैं खड़े आम नहीं खाती, मुझे तो मीठे बहुत अच्छे लगते हैं
- ७ आम के ऊपर दूध पियेगी तो अच्छी बात होगी

- ८ रबड़ी और हलुपका बहुत खाना अच्छा नहीं, मैं तो फल खाऊंगी
- ९ थोड़े दिन से मैं बहुत पढ़ता हूँ क्योंकि अब परीक्षा होगी.
१०. अब बस बर्जेये, हम आते हैं, कुछ खाना खायेंगे
- ११ मैं तीव्र दिवस से केबल दूध पीती हूँ, दाल, रोटी भात नहीं खाती.
- १२ उस के घर की दाल में मसाला बहुत पड़ता है, मुझे अच्छी नहीं लगती
- १३ मैना और त्वेता दोनों आमके पेड़ पर मीठा मीठा बोलते हैं
- १४ चीलने उस लडकी के हाथ में से पूरी सपट ली. वह अब रोयेगी

४:—नीचेन वाक्योंने हिंदी भाषामां लखो:—

- १ हु हमलुण्ण हरवाने उवाडीश तेओ तेमा शु त्पारेण पेसी जशे ?
- २ तमे निमिषिणी न्यारे आवशे, मने त्पारेण तेउओ, तो हु तरत आवडीश
- ३ जेने तसे दाउम आपा छो शु ते तमने पाछो आपशे ते तमे नल्लो छो ?
- ४ अमे तो हुने पाय वागे उडीशु ने पछी वाडीमा डरीशु, तेओ अभागी जेउ आवशे
- ५ मे छोडरामी सोय तमे लेशे नहि, ने तो तरत रुजे ने नमडा जाउशे, नल्लो छो ने
- ६ आ यप्पु कानो छे ' जेनो छ तेने आपी देशे तो साइ थशे, ते रझी नहि
- ७ नम तरेका लेका शु पाय छे ' ते तरेका तो छण, भाव रोडवी, उडी अने थोयडी आम छे

- ૮ તુ તડકામાં કેમ ફરે છે, પેલા ઝાડ નીચે નથી બેસતો, ન્યા સાસી
હાડી છાયા છે
- ૯ અમારા ઘરમાં મિલાડી આવે છે તે રોજ ઘણા ઉદરાને ખાત્ર મળ
છે, પણ હજી ખાશે
- ૧૦ તેઓ હમણાથીજ કાઠપણું ઠેકાણે એકલા જશે ત્યારેજ વહેલો
પહોચશે
- ૧૧ તે ઝાંકરી દેવતા (તો) સળગાવે કે, તેથી કુમાડો ચાલે છે આ વર બહુ
ગરમ થશે
- ૧૨ નો પણુ અમે તો આજે અહીંજ ગહીશું તે તમારી બેડે દડાથી ખૂબ
ગમીશું, તમે રમશો ને
- ૧૩ તેના ઘરમાં ઢાલે રીંગણા, બટાટાનું શાક થશે ને માથે વાળ, બાહ
અને શીરો પણુ થશે
- ૧૪ તમારી વાડીમાં પપૈયા થાય છે કે નહિ ? મહારી વાડીમાં તો દાવ પણુ
- ૧૫ તમે આ તરફ શું જુવો છો ? હું તમારી કનમ જતો નહીં હું તો
મહારી જ લઉં છું
- ૧૬ રામચંદ્ર તો ખાગેક, બદામ અને અજીર મહુ ખાય છે તવી નેત્રે
આપીશ
- ૧૭ તમે જ્યારે અહીંથી છૂટશો ત્યારે માથે પને પણુ લઈ લેશો ?
- ૧૮ પેલા બેહુત બેતરમાં શું વાવશે તે તુ જાણે છે ? હા ! ઘઉં વટણા
- ૧૯ તેના વરમાં તો મચ્છર, માકણુ, ચાચડ મહુ છે અમે તો ત્યાં એક
પણુ દિવસ રહીશું નહિ
- ૨૦ મહારી ગાયનો વાહરડો બહુ ફરે છે, ને ઘણો દોડે ડ, મને કાઠપણુ
વખને મારશે પણુ

§ કુલમ આપવામાં લીજા પુરુષમાં લૂ જાના=તુ જાને, 'લુમ જાના=
તમે જાને' મુલા પળ રૂપ કાવ છે

पाठ २२

पुरुष

आ	ए
१ मैं गया। = हु गये।	२ हम गये = अमे गया
३ तू गया = तु गये।	४ तुम गये = तमे गया
५ वह गया = ते गये।	६ वे (वह) गये = तेओ गया

(१)

(२)

१ मैं गया था = हु गये।	२ हम गये थे = अमे गया।
३ तू गया था = तु गये।	४ तुम गये थे = तमे गया।
५ वह गया था = ते गये।	६ वे (वह) गये थे = तेओ गया।

स्त्री

ई	ई
१ मैं गई = हु गई।	२ हम गई = अमे गई (गया)
३ तू गई = तु गई।	४ तुम गई = तमे गई,
५ वह गई = ते गई।	६ वे (वह) गई = तेओ गई,

ई	ई
१ मैं गई थी = हु गई।	२ हम गई थी = अमे गई।
३ तू गई थी = तु गई।	४ तुम गई थी = तमे गई,
५ वह गई थी = ते गई।	६ वे (वह) गई थी = तेओ गई,

‡ एबीअ दीसे बैठा, बैठे, सोया, सोये, चला, चला, रोया, रोया, हँसा, गिरा, पडा, आगा दौडा दगरेमा लल्ला लल्ला छे.

पाठ २३

पुरुष-स्त्री वक्ते

- १ (मैं)—मैंने खाया = (हूँ)—मे आधु
 २ (तू)—तूने खाया = (तु)—ते आधु
 ५ (वह)—उसने खाया* = (ते)—तेले आधु
 ३ (हम)—हमने खाया = (अमे)—अमेअये आधु
 ४ (तुम)—तुमने खाया = (तमे)—तमेअये आधु
 ६ (वे)—उन्होंने खाया = (तेओ)—तेओअये आधु

मैंने खाया था = मे आधु ६तु हमने खाया था = अमेअये आधु ६तु
 तूने खाया था = ते आधु ६तु तुमने खाया था = तमेअये आधु ६तु
 उसने खाया था = तेले आधु ६तु उन्होंने खाया था = तेओअये आधु ६तु

मैंने खाया है = मे आधु ७ हमने खाया है = अमेअये आधु ७
 तूने खाया है = ते आधु ७ तुमने खाया है = तमेअये आधु ७
 उसने खाया है = तेले आधु ७ उन्होंने खाया है = तेओअये आधु ७

‡ कुओ पाठ १५ 'कह'को इस, उन, वगैरे

२.५ अर्थात् 'मैं गया' नी मापक मैं खाया 'वगैरे जयी, ते सफर्मक
 चिचे बहुत बीजा भागमा जलकवाजां आवये

§ खाया+था=खाया था एवीअ रीते जरा, रक्खा, क्रिया, पिना,
 किया, दिया, तोड़ा, ढाखा, उठाया, मारा, पीटा, वगैरेमा समशी केषाजु ते

पाठ २४

१ ११ ग्यारह*	= अग्यार	३१ इक्तीस	= अेक्तीस
१२ बारह	= बार	३२ बत्तीस	= बत्तीस
१३ तेरह	= तेर	३३ तैतीस	= तेतीस
१४ चौदह	= चाद	३४ चौतीस	= चातीस
१५ पदह	= पद	३५ पैतीस	= पातीस
१६ सोलह	= सोल	३६ छत्तीस	= छत्तीस
१७ सत्रह	= सत्त	३७ सैतीस	= सात्तीस
१८ अठारह	= अठार	३८ अडतीस	= आडतीस
१९ उन्नीस	= आगलुनीम	३९ उन्तालीस	= आगलुआलीस
२० बीस	= बीम	४० चालीस	= चादीम
२१ इक्कीस	= अेक्कीम	४१ इक्तालीस	= अेक्तालीम
२२ बाईस	= मादीम	४२ ब्यालीस	= अतालीम
२३ तेईस	= तेतीम	४३ तितालीस	= तेतालीम
२४ चौबीस	= आनीम	४४ चवालीस	= अुवालीम
२५ पच्चीस	= पच्चीम	४५ पैतालीस	= पातालीम
२६ छब्बीस	= छत्तीम	४६ छयालीस	= अेतालीम
२७ सत्ताईस	= सत्तालीम	४७ सैतालीस	= सुतालीम
२८ अठ्ठाईस	= अठ्ठालीम	४८ अडतालीस	= अडतालीम
२९ उन्नीस	= आगलुतीम	४९ ऊनचास	= आगलुपचास
३० तीस	= तीम	५० पचास	= पचास

* जुओ पाठ आठमो, से तेम अ बार, बार, अ-आमो, आरमो, वगेरे, तेमअ ग्यारहो बारहो तेरहो वगेरे, तेमअ ग्यारहवौ बारहवौ वगेरे

પાઠ ૨૫

કરકે = કરી, કરીને -૦, કર = ઈ, ઇને.

ચા	=	ખાધને	ચાકર	=	ખાઈ
પી કર	=	પીને	પીકર	=	પી
સો કરકે	=	જીધીને	સોકર	=	જી ડી
ઉઠ કરકે	=	ઝીની	ઉઠકર	=	ઝી
આ કરકે	=	આધીને	આકર	=	આવી

જેમકે —

- ૧—મૈ ચા આતા હું = હું ખાધ આવી છું
 ૨—તૂ ઉઠકર ભાગતા હે = તું ઝીની નહાસે છે
 ૩—વહ કામ કરકે જાતા હૈ = વા જમ કરીને જાય છે (વગેરે)

ને કે લિયે, ને કો, ને, = વા, વાને, સાડ, વાને માટે

ગાને કે લિયે	=	ગાવાને	દેખને કો	=	જોવા સાડ
પહિનને કો	=	પહેવાને	રહવાને કો	=	રહવાને
ચાલને	=	ઉવાડવાને	ઢૂંઢને કો	=	ગોધવાને માટે
ચૂસને કો	=	ચૂસવાને	માજને કો	=	ચાતવાળીના

જેમકે —

- ૧—મૈ કપડા લાને કો જાતા હું = હું કપડા લાવવાને માટે જાઉં છું
 ૨—મૈ કપડા લાને જાતા હું = હું કપડા લાવના જાઉં છું
 ૩—તૂ ચેલને કેલિયે જાતા હૈ = તું ચમનને (માડ) જાય છે

— શુભ્યનો અર્થ શૂલ ધાતુનું અર્થ રૂપ, ચા, પી, દે માર વગેરે

† માત્ર 'કર' ધાતુની જ સાથે વળુ કરીને 'કે' આવે છે તે આ લાક્ષ-
 નાઓ ઉપરથી સમજાઈ આવશે ચીજા ધાતુ સાથે તો કેવલ 'કર' જ આવે છે.

સ્વાધ્યાય ૧.

૧:—નીચેના વાક્યોને હિંદી ભાષામાં લખો-

- ૧ તે આજે શુ લાનીને કો ॥ માટે ત્યા ગયા ?
- ૨ મે તેની પાસેથી અહીં આનીને શુ લીધુ હતુ ?
- ૩ તે છોકરીઓ ખાવા આ તરફ કેમ આની હતી ?
- ૪ તે જમને તેના સાથે શુ કર્યું છે ?
- ૫ અમે બધા જમીને મળવાને માટે આનીશુ
- ૬ હું કાલે મેડીને કહેવા સાર આન્યો હતો
- ૭ પશુ તુ રમવાને કેમ આન્યો ન હતો ?
- ૮ તમે ઘેર મને મળવા માટે ક્યારે આન્યો ?
- ૯ હા, અમે જોલા ઉડીને નહાવા માટે ગઈ હતી
- ૧૦ આજે પેલા છોકરા ફરવા માટે આન્યો હતા
- ૧૧ નહાની વાછરડો વાસ ખાઈને મહુ હતી હતી
- ૧૨ ગાય પાણી પીને ફરી આની હતી
- ૧૩ કાલે ત્હાગ ઘેર છોકરીઓ કેમ આની હતી ?
- ૧૪ હું મળ્યો હતો, પણ પછી ભુલી ગયો
- ૧૫ રામચંદ્ર વખવાને અહીં આન્યો છે
- ૧૬ અમે પણ ભણવા સા- આન્યો છીએ
- ૧૭ તમે શુ જાણી ગયા તે હું સમજ્યા નહિ
- ૧૮ શુ ફરીથી જણાવો ? હા 'હું જણવાને આન્યો છું
- ૧૯ તેઓ વાડીમાં ફક્ત સૂવી ગયા હતા ?
- ૨૦ તે મારીને નહાસી ગયા. હું પકડતા હતો

૧:—નીચેના અંકોને હિંદી ભાષામાં અક્ષર-લખો-

- ૨૨, ૧૧, ૩૬, ૪૨, ૪૮, ૬, ૨, ૪૪, ૨૧, ૨૬, ૪૬,
૪૫, ૩૧, ૧૨, ૧૭, ૧૮, ૧૬, ૧૦, ૫, ૪૭, ૫૩,

પાઠ ૨૬

एक

૧ કૈતા	=	કેવો, કેવું
કૈલી	=	કેવી
૨ અચ્છા	=	સારો, સારા
અચ્છી	=	સારી
૩ શુરા	=	નહારો, નહાર
શુરી	=	નહારી

अनेक

કૈસે	=	કેવા, કેવા
કૈલી	=	કેવી કેવા
અચ્છે	=	સારા, સારા
અચ્છી	=	સારી, સારી
શુરે	=	નહારા, નહારા
શુરી	=	નહારી, નહારી

વિધાન

ગુજરાતી પ્રમાણે સારો, સારી, સારું, યમ હિંદીમાં ગ્રજ જા-
તના શબ્દો નથી હોતા, ફક્ત બેજ જાતના—‘અચ્છા’ ‘અચ્છી’—
હોય છે તે જાસ ધ્યાનમાં રાખવું †

પરીજ રીતે —

પેસા	=	એવો, વુ	તુઝસા	=	તહારા જેવો, વુ
પેસે	=	એવા, વા	તુઝસે	=	તહારા જેવા, વા
તૈસા	=	તેવો, વુ	તુઝસા	=	તેમના જેવા, વુ
તૈસે	=	તેવા, વા	તુઝસે	=	તેમના જેવા, વા
તૈસા	=	તેવો, વુ	કિનસા	=	કોના જેવો વુ
તૈસા	=	જેવા, વુ	મુઝસી	=	મહારા જેવી

વગેરેમાં સમજી લેવાનું છે

† ગુજરાતીમાં-પુર્ણિમાં કેવો, કેવા નપુસક લિંગમાં કેવું, કેવી
અને સ્ત્રી લિંગમાં કેવી થાય છે ગુજરાતીના ઘણા જણ જણ નપુસક લિંગના
શબ્દોનો સમાવેશ હિંદીમાં પુર્ણિમાં થઈ જાય છે

પાઠ ૨૭

ફતના	=	આટલો, હુ
ફતને	=	આટલા, લા
ફિતના	=	ફેટલો, હુ
ફિતને	=	ફેટલા, લા
ફતની	=	આટલી, લા
ફિતની	=	ફેટલી, લા

ઉતના	=	તેટલો, હુ
ઉતને	=	તેટલા, લા
જિતના	=	જેટલો, હુ
જિતને	=	જેટલા, લા
ઉતની	=	તેટલી, લા
જિતની	=	જેટલી, લા

દુગુના	=	અમણો, છુ
તિગુના	=	તમણો, છુ
ચૌગુના	=	ચાગણો, છુ
પૈચગુના	=	પાચમણો, છુ
છગુના	=	છમણો, છુ
સાતગુના	=	સાતગણો, છુ
અઠગુના	=	આઠગણો, છુ
નૌગુના	=	નવગણો, છુ
દસગુના	=	દસગણો, છુ
દુગુની	=	મમળી
કલ	=	કાલે, (આવતી, ગત)
સલેરે	=	મનારે

માની,યાની	=	ઁટલે
પરસ્પર	=	અરપરમ
આપસ	=	૫

અબ તક	=	હજી (અત્યાગ) મુ'તી
કબ તક	=	જ્યા (ક્યા) મુ'તી
અબ તક	=	જ્યા (ન્યાગ) મુ'તી
તબ તક	=	સા (સાગ) મુ'તી
બારબાર	=	વારવાર વખતો વખત
લુદ	=	પોતે, જનત
અક્સર	=	ઘણું ટૂંકી

બહુધા	=	પરમ દિવન
પરસો	=	આગલા દિવસ
તસો	=	આગલા દિવસ
તફકે	=	ફજર
સાશ	=	સાહે

નિદાન	=	૩ તલાકે
આખિર	=	અંતે
સચમુચ	=	પરેખર

શટપટ = { ઝપાટામધ
ઉનાવળા

પાસ = નજીક

દૂર = દૂર

જરૂર = જરૂરથી

જરૂરત = જરૂર

પાર = પાર

વાહિયે = બેધે

સબ જગહ = બધે

માનો = માણે

શોષ = બાંધી

જ્યો = જ્યે

યો = એમ

બીચાબીચ = વચ્ચેવચ

બીચ = વચ્ચે

આગે = આગળ

પીછે = પાછળ

નીચે = નીચે

ऊपर = ઉપર

अदर = અદર

बाहर = બહાર

तले = તળે

बदले = બદલાયા

बायाँ = ડાબા

दाहिना = જમણા

त्यों = તેમ

પાઠ ૨૮

ના, મી, ને, વાલા, લી, લે, = વાનો, નુ, ના, ની, નાર, વાળો.

करना है = કરવાનો કરવાનું છે

जानेवाली है = જાનાર છે

रखने हैं = રાખવાના છે

आनेवाला है = આવવા વાળો છે.

देनी हैं = આપવાની છે

आनेवाले है = આવનાર છે

* જુઓ પાઠ ૨૬ માં 'विधान' તથા નીચેની ટિપ્પણી

विधान

केटलाक प्रसंगे—‘तुझे करने का है’ मुझे खाने का है, उन्हें जानेका है, एवी रीते बोले छे ते ठीक नथी, पण ‘तुझे करना है’ ‘मुझे खाना है’ ‘उन्हें जाना है’ ‘मुझे लेनी है’ ‘तुझे खानी है’ एवी रीते बोलवुं जोइए ए सिवाय —

मेरे को, तेरे को, तुम्हारे को, हमारे को वगैरे

जे बोलवामा आवे छे ते पण ठीक नथी ते जग्याए ‘मुझे तुझे, तुम्हें, हमें, इसे, उसे इन्हें, उन्हें वगैरे बोलवुं जोइए जेमके —

केटलाक अशुद्ध वाक्यो

- १ रामचन्द्र ! तेरे को क्या चाहिये ?
- २ मेरे को तो आम चाहिये.
- ३ और तुम्हारे को कहां जाने का है ?
- ४ हमारे को तो बहुत काम करने का है.

उपला शुद्ध वाक्यो

- १ रामचन्द्र ! तुझे (तुझको) क्या चाहिये ?
- २ मुझे (मुझ को) तो आम चाहिये
- ३ और तुम्हें (तुम को) कहां जाना है ?
- ४ हमें (हम को) तो बहुत काम करना है

પાઠ ૨૯

પુરુષ—સ્ત્રી

૧ મੈં જાઝુ = હું જાઉં	૨ હમ જાવેં = અમે જાઈએ
૩ તૂ જા,(જાવે)= તું જા,(જાય)	૪ તુમ જાઝો = તમે જાઓ.
૫ વહ જાવે = તે જાય	૬ વે(વહ) જાવેં = તેઓ જાય

૧ મੈં દેઝૂ = હું જોઉં	૨ હમ દેઝેં = અમે જોઈએ
૩ તૂ દેઝ(દેઝે)= તું જો (જુવ)	૪ તુમ દેઝો = તમે જુઓ.
૫ વહ દેઝે = તે જુએ	૬ વે દેઝેં = તેઓ જુએ.

પુરુષ

૧ મૈં જાતા = હું જાત, જાતે	૨ હમ જાતે = અમે જાત, જાતે
૩ તૂ જાતા = તું જાત ,,	૪ તુમ જાતે = તમે જાત, ,,
૫ વહ જાતો = તે જાત ,,	૬ વે(વહ)જાતે= તેઓ જાત, ,,

સ્ત્રી

મૈં જાતી =	$\left\{ \begin{array}{l} \text{અર્થ} \\ \text{જાતી પ્રમાણે} \\ \text{પુરુષ} \end{array} \right.$	હમ જાતી =	$\left\{ \begin{array}{l} \text{અર્થ} \\ \text{જાતી પ્રમાણે} \\ \text{પુરુષ} \end{array} \right.$
તૂ જાતી =		તુમ જાતી =	
વહ જાતી =		વે જાતી =	

स्वाध्याय १०

१:—नाचेना हिंदी वाक्योंने गुजराती भाषामां लखो

- १ मैं आज खेलने को गया होता तो कैसा अच्छा होता
२. तुझे खेलना होता तो तू जरूर जाता
३. उन्हें ऐसा करना होता तो वे भी जाते
४. इन लड़कियों[§] को खाना होता तो हमारे घर आतीं,
- ५ हा, ये गई होती तो तू भी जरूर आया होता, और वे भी आते
- ६ तुम कहो तो मैं भी जाऊ और वे लड़किया भी जावे
- ७ नहीं, पहले तुम सब जाओ, हम फिर आयेंगे
- ८ वह देखो कौन आता है, वह भी जावे तो अच्छा
- ९ भाई! तू कुछ लिख पढ़, नहीं तो पछतायेगा
- १० तुझे जो चाहिये, मुझे कह, वह मैं सब चीजें दूंगा
- ११ हमें कुछ न चाहिये, तुम गये होते, तो हम खुश होते
- १२ तुम्हें जो करना है, देना है वह कहो न! कहते क्यों नहीं?
- १३ मुझे खाना खाना है, कहो तो खाऊ पिऊ?
- १४ तुम्हें अपनी कलम देनी हो तो दो, नहीं तो मत दो
- १५ जितनी कलम चाहिये उतनी ले लो, बल्कि, दुगुनी ले लो

§ अहीं गुजरातीनी माफक मूल रूप न रहेता आगल प्रसंग आच-
वाधी दीवै ई' ने बदले द्वस्व 'इ' थई जाय छे, जुओ पाठ १४ मो,
नारियां, नारियाँ' वगैरे

૨:—જીવેના ગુજરાતી વાક્યોને હિંદી ભાષામાં લખો.

- ૧ તમે કાલે અહીં હોત તો કેવું સારું થાત
- ૨ જો તમારે કરવાનું હોત તો તમે કેમ ન કરત
- ૩ જેટલું જોઈએ, તેટલું મહારી પાસેથી લઈ લે, ત્યાં ન જા
- ૪ તેમને લાવવાનું હોત તો તો તેઓ કેમ ન આવત
- ૫ તમે બધા ગયા હોત તો તે પણ આવત, હવ તમે જતની જાઓ
- ૬ તું પણ જા, અમે પછીની ત્યાં આવીશું ત્યાં મારે મટે મટે નાનીશું
- ૭ જુઓ આ એક નહાતી બિનારી ઉદગરને પડે છે કની મોટે છે
- ૮ તે કેવો રડતો રડતો આવે છે મેં જોયું હતું કે તું વેળા
- ૯ તમારે આજે ક્યા જવાનું છે તે ક્યા ગેવાનું છે તે કહો !
- ૧૦ હા, હું કહીશ કે તમે બધા મહુ નકારા એટલે ખગલ છોડરા છે.
- ૧૧ તું જો ન આપ્યો હોત તો હું કહત કે તું પણ ત્યાંથી આવ્યો જા
- ૧૨ છોકરીઓ ! તમે ભણવા માટે ક્યા આવગો, તે કહા
- ૧૩ અમારે એક કલમ, એક ખરીઓ ને એક ચોપડી જોઈએ
- ૧૪ તે ડોકરીઓ આજે શાળામાં ન ગઈ હોત તો ગુરુ શું કહેત
- ૧૫ મહારે અહીં રહેવું છે અતે પ્રવાસ કામ કરવાના છે
- ૧૬ તમે કહો તો હું જાઉં કેમકે આજે પેર કોઈ નથી
- ૧૭ કાલે રામચંદ્રને ત્યાં જવાનું છે કોઈ નેડવા પણ આવગે
- ૧૮ મહારે ત્યાંથી એક ચોપડી લાવવાની છે તે ભણવા માટે મારી છે.

स्वाध्याय ११

*गाँव की बिल्लियाँ बहुधा कस्बों तथा शहरों की बिल्लियों से अधिक डरावनी होती हैं, वे केवल मूसों (चूहों) के लिये ही भयानक नहीं होती, बल्कि चिड़ियों, खरहों तथा गिलहरियों के लिये भी उसी प्रकार भयानक होती हैं जो लोग गाँवों में रहते हैं उन्होंने अक्सर देखा होगा कि गाँवों की बिल्लियाँ छोटे कुत्तों को तो कुछ गिनती ही नहीं मामूली कुत्ते तो उनके सामने दुम दबा कर भाग जाते हैं

एक दिन एक बड़ी मोटी ताज़ी बिल्ली बेल के पेड़ पर चढ़ गई और ऊपर से एक गिलहरी पकड़ लाई गिलहरी की गरदन से खुन निकल रहा था, लेकिन उसमें थोड़ी जान बाकी थी बिल्ली उसे जमीन पर रख कर उस से थोड़ी दूर पर बैठ गई, और उसी ओर बराबर ताकने लगी. वह बार बार अपनी पूँछ को इधर उधर जमीन पर पटकती थी और जब वह अधमरी गिलहरी उठने की कोशिश करती उसी समय उस पर पंजा रख देती थी जिस समय वह बिल्ली अपने भोजन का प्रबंध कर रही थी सुरेशजी वहा जा पहुँचे, सुरेश की उम्र इस समय तीन वर्ष की थी गिलहरी के देखते ही सुरेश की इच्छा उसे उठा लेने की हुई यह बिना सोचे ही-कि बिल्ली कहीं मुझपर आक्रमण न करे वे आगे बढ़ने लगे, उनको आगे बढ़ते देख कर बिल्लीने तेज़

* स्वाध्याय ११ थी माँहीने ते अत सुधीना गद्य पद्यने मार्गतर कर्या पहेला एकमी वधु बसत स्पष्ट वाचबानु राखनु शाळामां तो वाचतां श्रोतेज तरजुमां करवो

गुराना शुरू किया परन्तु सुरेश ने विर्भय हो कर गिलहरी को उठा लिया ज्यों ही वे उसे उठा कर चलने लगे त्यों ही बिल्लीने बड़ी भयंकरता से उन पर हमला किया उसे आता देखकर और उसके पंजों की चीट के डर से वे भाग न गये, बल्कि उन्होंने उस बिल्ली का स्वागत लालों तथा मुँहों से किया लगभग आध-घंटे तक उनका युद्ध होता रहा, अंत में एक आदमी वहाँ आ निकला उसने इन को बून से भरा हुआ देखकर उठा लिखा और बिल्ली को भगा दिया सुरेश के पाँच एक महीने में अच्छे हुए.

गाँव=गाम्बु	मोटी ताजी=मडी लड़	आक्रमण=डुमडो
हरावनी=मीहामशी	घरवन=डोक	लतामन=सासरे
मूसों के लिये=छिदरे। माटे	जाम=छय	आ निकला=आती प-
खरहा=भमथु	कोशिक=कोशेश	होये
उसी प्रकार=तेज गीने	सुरेश=अध वीर आलडु	घाव=बा
दुम=पछडी	नाम	गुराना=धरकु

अक द्विमे अथेरे^१ ५ नहीने गिनारे दीला^२ वास उपर ओडे।
हो, ते समरे मे अक गामने थोलाता^३ वाछरउ साथे भरती गेठ
न्यार ते वाछरउ यरतुं यरतुं^४ पोतानी माथी नरा वेगणे जतु अथवा
वासनी भरती^५ करतु कुदतु हउ जतु ते वपते तेनी माता अधीर थम
जती अने अनिशय प्रेम वउ^६ पोताना आणक रहामु जेती, तेमजममता
अरेका अयोजवउ वाछरउने ओलायती हती

१=दुपहर, २=हस्ते, ३=झपने, ४=चरवा भरता, ५=झमेर,
झरारत, ६=झारस, हो

स्वाध्याय १२

जब सुरेश ११ ही वर्षके थे, उनको अकेले कलकत्ते से नाथपुर की यात्रा करनी पड़ी। इनकी शैतानियाँ अभी कुछ भी कम न हुई थीं। ये कभी घर पर न रहते, सदैव इधर उधर खेला कूदा और उत्पात मचाया करते थे। जब वे नाथपुर जा रहे थे, उन्हें मार्गमें एक बड़ा भारी आमका वृक्ष मिला। उन्होंने उस पर एक घोंसला देखकर तुरन्त उसके लेनेके लिये चढ़ना आरम्भ कर दिया। घोंसलेके पास पहुँचे ही थे कि पीछेसे किसी जानवरके फुसकारनेकी आवाज आई। उन्होंने पीछे फिर कर देखा। जो भयकर वस्तु उन्हें दीख पड़ी, उससे किसी बालकके तो क्या, बड़े बड़े आदमियोंतकके छुँके छूट जाते। उन्हें अपने नीचे एक बड़ा काला साप दीख पड़ा। पर वे इससे डरे नहीं।

क्रोधसे भरा हुआ सर्प उनकी राह पर ही था, इस लिये उनका नीचे उतरना लगभग असंभव ही हो गया था। तुरन्त सर्पकी ओरसे मुँह फेर लिया और धीरे धीरे नीचे उतरनेका विचार किया, जिसमें वे उस सर्पसे दूर होकर उतर जावे। ऐसा करने पर भी उस सर्पसे बचना अत्यन्त कठिन था। और न वे, एक साथ ढाल परसे उछल कर, उस खोखलेके ऊपरले, जि-
समें वह सर्प था, कूद ही सकते थे, क्योंकि ऐसा करना बहुत मुश्किल था। अब न तो वे नीचे ही उतर सकते थे, क्योंकि जितने नीचे वे उतरते उतने ही वे साँपके पास आते जाते थे, और न ऊपरकी शाखा पर जा सकते थे, क्योंकि वह बिल्कुल घतली थी। इन सब बातोंपर ध्यान करके सुरेशने अन्तमें जी-

वन-युद्धके हेतु नीचे उतरना ही आरम्भ कर दिया। साँप भी अपनी शिकारको पास आता देख फन उठाकर तैयार हो गया। थोड़ी देर रुककर उसने उनकी जघापर काटनेकी इच्छासे फन मारा। दैवयोगसे फन उनकी जाघमें न लगकर वृक्षकी शाखा पर पड़ा। वह साँप अपना फन वहाँसे उठानेवाला ही था कि वीर सुरेशका बायाँ हाथ ठीक उसके फन पर जा पड़ा। उन्होंने उसके सिरको खूब जोरसे मुट्ठीमें पकड़ लिया। प्रायः बगाली बालक हरवक्त एक चाकू अपने पास रखते हैं। उन्होंने भी जेबमें एक चाकू रखा था। उन्होंने तुरन्त उसे दाहिने हाथसे निकाल लिया और दाँवसे खोलकर वे भुजाओं लपटे हुए साँपको काटने लगे। चाबीस पचास सेकंडमें उन्होंने साँपका सिर काट कर जमीन पर फेंक दिया। ऐसी भयंकर घटनाके बाद फिर ऊपर चढ़नेकी हिम्मत शायद ही कोई बाँक करता। परन्तु सुरेश ठीक घोंसले तक जा पहुँचे और चिड़ियोंके बच्चोंको निकाल लाये। उतरते समय उन्होंने उस खोखटेमेसे उस साँपको भी निकाल कर नीचे फेंक दिया। साँपकी लम्बाई ६ फीट और पे-की चौड़ाई ६ इंच थी उस साँपको और चिड़ियोंके बच्चोंको वे जयचिह्नके समान अपने पिताके पास ले गये। ऐसी घटनाओंसे उनके सब कुटुम्बियोंको प्रतीत हो गया था कि सुरेश अवश्य ही किसी न किसी दिन अपनी जान खोदेगा।

सैतानिया=भस्तीयो	छके छटना=६६ उपगत-	उठानेवाचा ही था=ते-
सदब=६ भेश	नी गभराभय	यारीभा हतो
उत्पात=तोक्षन	खोखला=अभोल	लपटे हुए=पीटायेना
चोखला=भाणे	पतली=पातणी	घटना=अनाव
फुसकारना=कु क्षिप्तु	रुक्कर=अटकीने	लम्बाई=ल पाण
जवा } =मव	दैवयोग=अन्योग	चौडाई=पहोणाण
जोष }		इच=तसु
		प्रतीत=आत्री, भापुम
		खो देगा=अभावरी

पाठ ३०

पुरुष

मैं गया होऊंगा = ६ गया ८२श हम गये होयेंगे = २भे गया ८८यु
तू गया हो(ये)गा = ७ गया ८८रो तुम गये होओगे = तभे गया ८८रो
वह गया हो(ये)गा = ते गया ८८शे व गये होयेंगे = तेओ गया ८८रो

स्त्री

मैं गई होऊंगी = ८ गई ८८न हम गई होयेंगी = २भे गया(८)८८यु
तू गई होयेगी = ७ गई ८८रो तुम गई होओगी = तभे गया(८)८८रो
वह गई होयेगी = ते गई ८८शे वे गई होयेंगी = तेओ गया(८)८८रो
मैं गया हूँ हम गये हैं मैं गई हूँ हम गई हैं
तू गया है तुम गये हो तू गई है तुम गई हो
वह गया है वे गये हैं वह गई है वे गई हैं *

* आ पाठना दाखलाओना माघांतर माटे स्वाध्याय ९ नी माफक शिक्षकोए ओहाक गुजराती वाक्यो घढी काढी विद्यार्थीओने आपवा

पाठ ३१

करता रहना

करता रहता है = करते रहे छे

" = करी करे छे

आते रहते हैं = आया अरे छे

सोती रहती हैं = उ या अरे छे

करने लगना

करने लगता है = करवा लागे छे

खाने लगती है = खावा भाडे छे

देखने लगती हो = नेवा लागे छे

पढ़ने लगते हैं = पायवा भाडे छे

मैं कर रहा था } = करे ते
त कर रह था } = करे ते
वह कर रहा था } = करे तेहम कर रहे थे } = करते थे
तुम कर रहे थे } = करते थे
वे कर रहे थे } = करते थे

किया गया है = करवाभा आये छे

* पकड़ा गया है = पकड़ाया आये छे

निकाल दी गई है = अढी मूझाया आयी छे

रख दिये गये हैं = मुकनामा आया छे

क्या करना चाहते हो ? = शु अरे भागे (आहे) छे ?

कहा जाना चाहती है ? = आया भागे (आहे) छे ?

अशुद्ध

१. मैंने जाना- है

२. हमने खाना है . .

३. उन्होंने करना है

शुद्ध

१. मुझे जाना है = म्हारे जयुं छे

२. हमें खाना है = अमारे पायु छे

३. उन्हें करना है = तेमने करवायु छे

* 'पकड़ने में आया है' एम बोलवानी पद्धति विशेष नहीं.

† क्या करनेको मांगते हैं 'क्या करना मांगते हो' एवा अशुद्ध प्र-
योग करवा नहीं तेमज तुम' नी जग्याए 'आप' प्रयोग यता 'आप
करते हो' एम न बोलता 'आप करते हैं' आप जायेगे' अगेरे बोलयुं

- एमज तुम, तुम्हें उसे, किसे, बगैरे, जुभो पृष्ठ ५८.

ए = दो, लु, ली, ला, लां.

गया हुआ	=	गयेला	किया हुआ	=	करेला
आये हुए	=	आयेला	गई हुई	=	गयेली
खाई हुई	=	आयेली	किये हुए	=	करेला

पाठ ३२

५१ इक्कावन	=	ओक्कावन	७६ छहत्तर	=	छोतेर
५२ बावन	=	णान	७७ सतहत्तर	=	सीतोतेर
५३ त्रेपन	=	त्रेपन	७८ अठहत्तर	=	छोतेर
५४ चौअन	=	चोपन	७९ उनामी	=	धननाओम
५५ पचपन	=	पचानन	८० अस्सी	=	ओमी
५६ छापन	=	छपन	८१ इक्कासी	=	ओक्कासी
५७ सत्तावन	=	भत्तावन	८२ ब्यासी	=	प्यासी
५८ अठ्ठावन	=	अठ्ठावन	८३ त्र्यासी	=	त्यासी
५९ उनमठ	=	ओगणुमाठ	८४ चौरासी	=	चौर्यासी
६० साठ	=	माठ	८५ पचासी	=	पचागी
६१ इक्कमठ	=	ओक्कमठ	८६ छयासी	=	छागी
६२ बासठ	=	णामठ	८७ सतासी	=	निनामी
६३ त्रेसठ	=	त्रेसठ	८८ अठामी	=	छोमी
६४ चौंसठ	=	चोसठ	८९ नवासी	=	नेयासी
६५ पैसठ	=	पामठ	९० नव्वे	=	नेवु
६६ छयासठ	=	छामठ	९१ इक्कानवे	=	ओक्कानु

† केटलाक लोको अजाण्यामां 'गयेली' 'गयेला' 'आयेले' वगैरे
अशुद्ध प्रयोग करे छे

६७ सप्तसठ	=	सप्तसठ	९२ बानवे	=	आष्टु
६८ अडसठ	=	अडसठ	९३ त्रयानवे	=	त्राष्टु
६९ उनहत्तर	=	अगनेमीने	९४ चौरानवे	=	चौराष्टु
७० सत्तर	=	शीतेर	९५ पचानवे	=	पचाष्टु
७१ इकहत्तर	=	अष्टोतेर	९६ छयानवे	=	छन्तु
७२ बहत्तर	=	थोतेर	९७ सतानवे	=	सत्ताष्टु
७३ तिहत्तर	=	तोने	९८ अठानवे	=	अष्टाष्टु
७४ चौहत्तर	=	सुवातेर	९९ नित्रयानवे	=	नव्वाष्टु
७५ पचहत्तर	=	पथोतेर	१०० स	=	सो

पाठ ३३

करनी करती = उनी उनी
करती हुई (हुई) = ,,
करता करता = उनो करतो } = उनी करत = करते करते
करता हुआ = ,,
करते हुए = उनी उनी

मैं अपना = ॐ भगवन्, हम अपना = अमे अमाउ-आपणे आपाणु
 तू अपना = तू तदा, तुम अपना = तमे तदा = आप अपना =
 वह अपना = ते तेनु वे अपना = तेओ तेमनु [आप आपाणु
 तथापि, तोभी, = तथापि छता छताणु नेपर भी = छता

उदाहरण-

(करते करने) करती करती थक गई = (इगता इगता) इरती इरती
थाकी गइ

* पुत्र, भ्राता, पीता, जता, = खाते, पीते, जाते, वगैरे

§ पुल्लिंग सब को वशु अनेक होय तो 'अपने'

× 'पोताहु' 'बोतानां' पग थाय, पग विशेष प्रचार नयी.

(ચઢતે ચઢતે) ચઢતી હુઈ ગિર પડી = (ચઢતા ચઢતા) ચઢતી પડી ગઈ.
(ઢાલે ઢાલે) ઢાતા ઢાતા સો ગયા = (ખાતા ખાતા) ખાતો ખાતો
હુઈ ગયો

(ચલતે ચલતે) ચલતા હુઆ વૈઠ ગયા = (ચાલતા ચાલતા) ચાલતો બેસી ગયો
(„ „) ચલતે હુવ વૈઠ ગયે = („ „) ચાલતા બેસી ગયા
આજ તો મૈ અપના હી કામ કરૂંગા = આજે તો હું મહાગજ કામ કરીશ.
હમ અપની હી સુનાતે થે = અમે અમારી (પોતાની) જ મલખાવતા હતા
તૂ અપના હી કામ કરતા રહતા હૈ = તું તહાર જ કામ કર્યા કરે છે
નુમ અપને ઘર ક્યોં નહીં જાતે ? = તમે તમારા જેઠ કેમ નથી જતા
વહ અપની હી વઢાઈ મારતા રહતા હૈ = તે તેનાજ વખાણુ કર્યા કરે છે
વે અપની તારીફ નહીં કરતે = તેઓ તેમના (પોતાના) વખાણુ કરતા નથી
તો મી વહ નારાજ રહતા હૈ = છતાં પણ તે નારાજ રહે છે
કહને પર મી નહીં સુનતા = કહ્યા છતાં સાંભળતો નથી

સ્વાધ્યાય ૧૩

વિષ્ણુ પોતાની માને કહેવા લાગ્યો, ૧ મા ! બાપા કમળા અને ચદ્ર-
ભાનુને લઈને ગયા છે તે ક્યા હશે ? શુ કરતા હશે ? કમળા શુ ખાતી
હશે ? ક્યા સુતી હશે ? ત્યા ખાટલો હશે ? અને ત્યા રમતા હશે ખરા ?
બા ! ચદ્ર તો રડ્યા કરતો હશે તે શા માટે ગયેલો છે કમળા પણ
અમથીજ ગયેલી છે અને મોઝલ્યો હોત તો બહુ મજ પડત માથે કહ્યું
ભાઈતે તો તે વખતે કહ્યું જ નહિ કે હું જનાર છું કમળાએ તો ‘મહારે
જવાનુ છે’ એમ ચોખ્ખુ કહેલુ ચદ્રે પણ કહ્યું કે ‘મહારે પણ જવુ છે’.
નારા બાપાએ મુખમથી કાગળમાં લખ્યું છે કે ‘વિષ્ણુ શુ કર્યા કરે છે, અમાણો

૧ માતા માટે સંકોષન, ૨ વ્યર્થ, ૩ દિનમર, ૪ કુવમ, ૫ એ=મી

દિવસ રમ્યા જ કરતો હરો,' ભાઈ! પેલા છોકરા કેમ આ યા કરે છે ?
 કાલે તમે બધા મેડે થુ કરી ગયા હતા ? હવે તેઓ આવે તો કહે ? કે
 'તમે તમારા ઘેર જાઓ અહીં કામ કરવાનું છે હા' બોલ હું તારા બાપાને થુ
 લખી દઉં ' હું કાલે વાન્યા કરતી હતી ભાગે તું કેટલી ઝમગતી કરી ગયો
 હતો ? આજે તને ખડકવામાં આવ્યો છે એમ ને લખ, ચંદ્ર કેવો સવારમાં
 ભણના લાગે છે કમળા તો ત્યાંએ ભણતી હશે તને એથીજ મોકલવામાં
 આવ્યો નહિ ને હું તને ફરી પણ કેમ મોકલવાની ? કમળા અહીં પણ
 મ્હારી જોડે કામ કરવા મડતી હતી, જાણે છે ને ? તારા બાપાને દરરોજ પૂછતી
 કે બાપા આજે આપ મને થુ લખવા માફ કરો છો ? આપ મને જોડે
 નહ જશો તો હું ત્યાં પણ બહુ રમનાર નથી' જો તું થોડી વાર પણ
 એનીને ભણે તો તને પેડા આપવાની છુ નહિ તો તને ધેરથીપએ કાઢી
 મુડવામાં આવશે તારા બાપા બહુ ચીત્તે લાવવાના છે મ્હારે પરમ દિવસે
 પુરીઓ કરવી છે એ બધું તને ભણે તો જ મળે ને ! એ સાભળી વિષ્ણુ
 જગ ખુશ થઇને વાચવા બેસી ગયો

સ્વાધ્યાય ૧૪

અન્હે નાવમેં ચઢકર હધર ઉધર ધૂમને કા શૌકં બહુત થા.
 एक दिन वे दोपहर के समय नाव पर चढ़कर इरावती नदी के
 किनारे किनारे अपनी नाव खेने लगे. ज्योंही संध्या होने लगे
 त्योंही उन्होंने नाव को किनारे पर बंध कर घर तक टहलते
 हुए जाने का निश्चय किया, वे निडर हो कर धीमे धीमे चलने
 लगे, उनके पास उस समय कोई भी हथियार न था। यहाँ तक
 कि एक रूलरके अतिरिक्त हाथमें एक छोटीसी छड़ी भी न थी।
 सुरेश अपनी वर्तमान दशा पर विचार करते हुए घरको आ रहे
 थे। राहमें उनको दो किसानोंके अतिरिक्त और कोई न मिला।
 जब सुरेश एक अँधेरी गलीसे जा रहे थे, उनको एक पेसा शम्ब

सुनाई पड़ा कि जैसे किसीने उनकी ओर पत्थर फेंका हो। परन्तु वृक्षमें लगनेसे उन्हें मालूम हो गया कि वह पत्थर नहीं चरन् किसी डाकूकी फेंकी हुई एक प्रकारकी छोटी बछ्छी थी। वे थोड़ी दूर ही भागे बढे होंगे कि किसीने फिर वही हथियार फेक कर मारा, परन्तु ईश्वरकी कृपासे दोनों चोटें निष्फल हो गईं। शीघ्र ही सुरेशका दो मनुष्य अपने पर आक्रमण करते हुए दिखाई पड़े। सुरेशको अब अपने मित्रकी देतावनीकी याद पूरी तरहसे आ गई। अब उन्हें अपनी रक्षाकी कोई आशा न थी। अन्तमें यह विचार करके कि अगर मरना है तो बीरन के साथ ही क्यों न मरे, वे दो तीन कदम पीछे हटकर और फुटरूलर अच्छी तरह हाथमें एकड़कर, खड़े हो गये, और दान पीस पीस कर अपने शत्रुओंकी प्रतीक्षा करने लगे। इनको बहुत छोटा समझकर उनमेंसे एकहीने पहले आक्रमण किया। सुरेश उनकी मरम्मत करनेके लिये तय्यार थे। वह डाकू पास आया ही था कि सुरेशने तान कम खोपड़ेमें रूलर जमा ही दिया। उसके लगने ही वह पृथ्वी पर गिर पड़ा। अपने साथीकी यह दशा देखकर दूसरे डाकूसे न गंहा गया। उसने फुर्तीसे आक्रमण कर सुरेशके हाथसे रूलर गिरा दिया। अब क्या था, दोनों निहत्थे थे दानोंमें कुश्ती हाने लगी। थोड़ी देरमें ही सुरेशको पता लग गया कि इस डाकूसे मल्लयुद्धमें जीतना सर्वथा असम्भव है। सुरेश पृथ्वी पर गिरनेवाले थे कि उधरसे एक वारान आ निकरी। यह अच्छा मौका पाकर सुरेशने सहायताके लिये जोरसे चिल्लाना शुरू किया। डाकू यह सोचकर कि शायद बचनेका मौका न मिले सुरेशको छोड़कर भाग गया। इसी समय वहा कुछ लोग पहुँच गये और उन्होंने सुरेशको बचा लिया।

કદમ=ડગલા

નાંવ=હોડી

દોષદૂર=મપોર

કિનારે કિનારે=ડાકે ડાકે

ચેના=હ ડારતુ

ચેતાવની=ચેતવણી

મૌકા=તક

અતિરિક્ત=સિવાય

વરન=પણુ, કિતુ

હાંકુ=ધૂંટાડ

વર્છો=ઠર' જેવો નાન્ન

પ્રતીક્ષા=ગહ બેની

કિસાન=ખેડુન

મરમત=મુધારા,, પીડ ડરતુ

ફુર્તી=ડડપ

નિહત્વે=શત્રુ ડગરના

બારાત=ડાન

ચિહ્નાના=મૂમ, ચીમ
પાડવી

સ્વાધ્યાય ૧૫

જાઓ તહમારા રાજ્યમા પાછા ચા'યા જાઓ અને વધુમા ડકુ ડુ
તે માલજો—દહિ પણુ દુર્મણતા ઉપર અન્નાચાર રમા કરના વમ
રકરના નહી કટનાય મ્હોટા તમે ક્રમ ન હો પણુ એટલુ યાદ રખતે
કે તહમારથો મ્હોટા પણુ આ મમારમા છ ડહચ ન પણુ હોય તોય
પ્રવૃત્તિ તો તમારા કરના એવગચારી અયાચારને કહી મડુએ નહિ
તમે પણુ દુનિયાના આ નિયમના દામ છે

ના તુ ક્ષત્રિય માલક કે તહને આજ છાજે છે—રશને માટે જીવન અને
વ્યવહાર ડાજે મત્યુ—એ તો ક્ષત્રિયનુ, પીરતુ ડર્તવ્ય છે—પર્મ છે તકને
તો આજ ગોમે કે હુ છુ અન્તકાલે આપી ગયા પ્રાપ્ત કરી આમ
મુઠ ગયો હોકે એ ડચ્છા ખુશ્ના નીલ આઢશની નાચે સમર લવમા
આવી—અન્તિમ ગયા બી'ગી હોય, મ્હામે મૃત્યુતો રકનમાગર ઉગતો
હોય, એના શરફ સબજાતા હોય અને ચાગે દિશામા સમર ડાનાડવ
મચી રથો હોય

આ તો તહમને છાજે એલુ બોલ્યા માલજો, હુ મરતે પાતુ એની ઈન્દ્રિ
વિરહ નથી બોતાવતી જો ડાઢને પણુ પોતાની જન્મમૂર્મિતો ડાઢ
ખ્યાલ હોય ડાઢને પોતાના ધર્મ પર બકિત હોઈ જે ડાઈ સ્વા'નીનતા
માટે આપવા તૈયાર હોય, તો તેજ ચાર્યા આવે એવો એક પણુ
પીર સોની બરાબર છે કાચા દિશના, અમિત ચિત્તાના, માણસો મ્હાડે

જોઈતા નથી મહારે તો એકામ, દૃઢ પ્રતિજ્ઞાવાળા માણસો જોઈએ છે. એ માર્ગ છે, પસંદ કરી લો — એક તરફ વિલાસ, આમોદ, આરામ અને ભોગ છે, જ્યાં પીછ તરફ મહેનત, અનાહાર, દારિદ્ર્ય અને દુઃખ છે આ તરફ મમાર, વગ્યાગ અને શાન્તિ છે, જ્યાં પીછ પાણ્યએ દેસ — પ્રતિનુ કર્તાવ્ય ખડુ છે — પસંદ કરી લો

મનુષ્યના પ્રારબ્ધ નિર્માણને માટ જમિ એ સર્વાદૃષ્ટ ગત્ર છે ડારણ કે જન્મસ્થાન સાધારણ ગીને તે ભૂમિના ડાર્ય અગ્નિઓ, આદર્શ અને ડવન હેતુઓને વ્યવૃત્તિનિત ખધુઓ માથે સગકિત કરે છે

એ તો ભીમસ્વરે ડેટલીય વાર ડહેવામા આવ્યુ છે “માત્ર કાર્યમાજ ત્હારે અધિકાર છે” જે એક વ્યક્તિને માટે સત્ય છે તે મમરત જ્ઞતિને માટે પણ પોતાની માતૃભૂમિના સમન્ત ડાર્ય દેશવાનીઓએ જાતેજ ડરવા જોઈએ આ એમનો વશપગડનો વારસો છે આ દષ્ટિબિન્દુથી વિચાર ડગતા પ્રત્યેક વ્યક્તિનુ અન્તિત્વ નામ શેષ માત્ર, કે કોઈ કુટુંબના, એકાદ મધના, કોઈ એકાદ સપ્રદાયના અશ રૂપેજ નથી ડિન્તુ ડરાબર રહમજલુ જોઈએ કે પ્રત્યેક વ્યક્તિ એક મહાજ્ઞતિનુ સદૈવ મુક્ત એવુ એક વિશિષ્ટ અગ છે આથી કરીને પ્રત્યેકે મહાર્થિતાશીન અને ડર્મા ખનવાનુ છે

૧, ન કરના !

૨ ન કરના !

—*—

●સ્વાધ્યાય ૧૬

૧-થોડાક વાવયો લઘ્વી લાવવા જેમાં પાઠ ૨૨, ૨૩, ૨૯ પ્રમાણેના વધ દાસલા આવી જાય, તેમા પાઠ ૬, ૧૮, ૨૦-૨૭ માંથી પળ મદદ લીધેલી હોવી જોઈય

~ સ્વાધ્યાય ૭માની પદ્ધતિય પાઠ ૨૨, ૨૩ માંથી અને સ્વાધ્યાય ૮માની પદ્ધતિય પાઠ ૨૯-૩૦ માંથી શિક્ષકોય પ્રશ્નો ગોઠવી વિદ્યાર્થીજોને પૂછવા સ્વાધ્યાય માટે વલત જરૂર પ્રમાણે લગાડવો

२-थोडाक पवा वाक्यो बनाववा जेमा पाठ २५, २८ प्रमाणेना दाखला आवी जाय, तेमा पाठ ७-९-११-१९-२१ माथी पण मदद लीधेली हांवो जोइप

३-स्वाध्याय ११, १२ १३, १४ माथी पाठ २५, २८, ३० ३१, ३३ प्रमाणेना थोडाक दाखलावाक्यो लखी लाववा

४-पाठ २८ ना विधान प्रमाणे शुद्धाशुद्ध प्रयोगना नवा दाखला आपवा

५-पाठ ३१ प्रमाणेना बीजा अशुद्ध वाक्योना दाखला ममजावी बताववा

६-पाठ ३३ ना आधारे उदाहरण दीठ त्रण त्रण नवा मोटा उदाहरण लखी लाववा

सरलपद्य

चूरन खाते यडिटर जात । जिनके पेट पवै नहिं बात ॥
चूरन अमला वाले खावें । दूनी रिश्त तुरत पचावें ॥
चूरन पुलिस वाले खाते । सब कानून हजम कर जाते ॥
चूरन सभी महाजन खाते । जिससे जमा हजम कर जाते ॥

(श्री भारतेन्दु हरिश्चंद्र कृत ग्रहसनसे)

नीरस बक्ता जी ! सुनो, बैठ रहो शगहि मौन ।

कनफोड़ा शब्दियाल की, ठनक सहेगा कौन ? ॥१॥

नैऋण विन पुजे न लोकमें, श्वडकुलियों की श्रुति,
 कौन भजे वसुदेव को, वासुदेव की श्रुति ? ॥२॥
 'मैं मैं' 'तू तू' ने किया, आपस में मत भेद ।
 'हम' का सदा प्रयोग कर, कभी न उपजे खेद ॥३॥
 (नारायणप्रसाद बेताब)

पराधीनता दुख महा, सुख जग में स्वाधीन ।
 सुखी रहत शुक बन विपै, कनक-पौजरे दीन ॥
 (दृष्टांत तरंगिणी)
 १ दामिनि दमकि रही घन माही, खलकी प्रीति यथा २ थिर नाहीं १
 बूँद ३ अघात सहै गिरि कैसे, खल के वचन सत सह जैसे २
 (तुलसीदास)

श्रमा खडू लीन्हे रहे, खल को कहा बसाय ।
 ४ अगिन परो तृन रहित थल, ५ आपहिं ते ६ बुझ जाय ॥
 (श्री लाल)

सबहि भूमि गोपाल की जामें अटक कहा ।
 जाके मन मे अटक है मोई अटक रहा ॥
 लोक अनुग्रह लों नृपति, सदा समुद्र लखाय ।
 रजधानी तहि भूप की, फूली फली ७ अघाय ॥
 (कुटकर)

१ धारण करीते, २ घट, ३ मोटा कुलीन, ४ पात्तमा, ५ पेटे
 १ वीरगणी, २ थिर, ३ प्रहार, ४ शक्ती वात, ५ अग्नि, ६
 पोते, ७ होणवाध गाय, ८ धराय, [हाक बुवा छे
 ९ सौं=से=थी जुना पथनी भाषाना प्रत्ययो वगेरेना नियमो थो-

भारत तनु

भारत तनु में हैं विविध प्रन्त निवासी अग ।
 पजाबी सिंधी सुजन महाराष्ट्र तैलंग ॥
 महाराष्ट्र तैलंग वग देशीय बिहारी ।
 हिंदुस्तानी मध्य हिंद जन वृन्द बरारी ॥
 गुजराती उत्कली आदि देशी सेवारत ।
 सभी लोग है अग बना है जिनसे भारत ॥
 (देवीमसाद पूर्ण)

भारत लक्ष्मी

* अथ भुवन मनोमोहिनी !

अयि निर्मल-सूर्य-करोजवल-धरणि ।

नील क्षियु जल-धौ

अबर चेलि

जनक जननी जननि
 ण तल, अनिल विकम्पित श्या

वल शुभ्र-तुषार किरीट

प्रथम ७

प्रथम

गगने, प्रथम

भवने

चिर कल-

जान्हवी. यमुना-नय

* कवीन्द्र रवीन्द्रनी
 गुजराती साथे केटलीबधी
 सहोदरत्व

भारत आरती

[१]

जय भारत, जय भारत
जय मम प्राण-पते
जय ससार - शिरोमणि,
करुणाऽऽसार-मते

[३]

भाल - विशाल-चमत्कृत
सित हिम-गिरि राजै
परमत बाल नभाकर
मेम-प्रभा अजै

५ ।

पेख,

[२]

जय जय तीस-कोटि-जन-
प्रतिपालन-कर्ता
अगनित कोटि चराऽचर-
भर्ता, दुख-ह

[४]

ऋषि-मुनि-पुण्य-तपोनिधि
तेज-पुञ्ज-धारी
सब विधि अधम-अविद्या-
भव-भ्रम-तम-हारी

।

विल

गरिनि

७१११

[८]

जल, सु-व्योम, सु-दारिद
सु-विमल-जल सरिता
पवन, अशनि मनोहर,
बल-वैभव-भरिता

[९]

जय जय विश्व-विदावर
जय विश्रुत-नामी
जय जय धर्म धुरधर
जय श्रुति-पथ-गामी

[११]

हे प्रिय पूज्य परम मम
नमो नमो देवा
बिनवन तीम कोटि जन
ग्रहन करहु सेवा

[१०]

अजित अजेय, अलौकिक,
अतुलित-बल-धामा
पूरन-प्रेम-पयोनिधि,
शुभ-गुन-गन-ग्रामा

[१२]

श्री-भारत शुचि-आरति
जग-मंगल-करनी
मंजुल मधुर पद ध्वनि
शुभ-जन-मत-हरनी

[१३]

पुनि पुनि प्रेम-समन्वित,

जो कोई गावै

सुलभ, स्वदेश-सहायक,

शुभ मति गति पावै

(श्रीधर पाठक)

इति

શુદ્ધિપત્રક

પૃષ્ઠ	પંક્તિ	અશુદ્ધ	શુદ્ધ	પૃષ્ઠ	પંક્તિ	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૧	૧૦	અ	અ	૨૦	૨૦	તમા	તમી
૩	૧૩	ર +	ર+૭	૨૨	૯	જવ હી	તવ હી
૪	૩	“ ”	“ ”	,,	ટિપ્પ૦	અમા	અમી
૫	૧૪	સ	સ હ	૨૬	૩	દહ	દહી
૮	૩	અગ્રજી	અગ્રેજી	,,	,,	દહી	દહી
,,	૧૩	ચઢાઈ	ચઢાઈ	૩૦	૧૯	કા =	કો =
૯	૧	‘ક’	‘ક’	૩૫	૬	જિન્હ	જિન્હો
,,	૮	એ	ષ	,,	૮	કિન્હીમિં	કિસી મેં
,,	૧૪	ઋ	ઋ	,,	૧૬	ઉસ કો	ઉસકા
૧૦	ટિપ્પ	‘અ’ ‘અ’	‘અ’ ‘અ’	૪૫	૬	ખાનામ	ખાનામ
૧૧	૧	યાજના	યોજના	,,	૧૦	પરમત	પરમણ
,,	૭	તાર	તીર	,,	૧૪	અતર	અતર
,,	૧૨	આ —	ઓ —	૪૬	૫	સવા	સુના
૧૨	૧૨	મૂર્ચ્છિત	મૂર્ચ્છિત	,,	૧૨	કરરો	કરો
,,	૧૭	પ્રચ્છન	પ્રચ્છન	૫૭	૧૬	ડગાનો	ડગાની
૧૮	૭	આહુત	આહુત	૬૦	૭	હોતી	હોતી
૧૯	૫	ફઝમ	કઝમ	૩૯	૧૮	લહુ	લહુ

૧. પુના દાખલા માટે જુઓ પૃષ્ઠ ૬૧ નું ૧૮મું વાક્ય, ‘લાવસાની’ નો તરજુમો ‘લાના’ ‘લાતી’ બન્ને થાય જેમ — “ભારે રોટની ખાવાની હ=મુઝે રોટી ખાના (ખાની) હૈ” —વિશેષગોની જાતિ જે લે, ઢેકાળે વદ લેવી, વસ્તુનામ કોઈ ઢેકાળે બહુવચનમાં પણ અપાઈ શકે.

